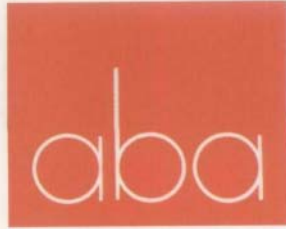

**Arbejderbevægelsens
Bibliotek og
Arkiv
Årsskrift 1997**

Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv

Årsskrift 1997

ABA 1998

Indhold

ABA i 1997. Ved Henning Grelle / 3

Plads til os alle - en tv-serie i otte afsnit om arbejderbevægelsens historie. Af Uffe Lynglund, Lisbeth Lyngse og Jørgen Pedersen / 7

AOF på Bornholm. Af Jens Erik Kofoed Pedersen / 11

DKP åbner sig ... Af Torsten Lange / 14

Billedværker - bøger af format! Af Gitte Lunde Johansen / 20

Når et jubilæum er over os. Af Karen Kræmer / 23

Tradition og historie fra B&W bevares i ABA. Arbejderarkivalier fra Burmeister & Wain Skibsværft.

Af Jens Erik Kofoed Pedersen / 26

Arbejderhistorie og videnskab. Af Ole Arent og Gerd Callesen / 29

Arkitekt Mogens Voltelens billedsamling. Af Rudy Hassing / 33

Arbejderregering på kobberplatter. Af Henning Grelle / 36

Jubilæumsskrifter 1996-97. Ved Dorte Ellesøe Hansen / 41

Afleveringer til ABA i 1997. Ved Dorte Ellesøe Hansen, Anette Eklund Hansen og Karen Kræmer / 44

Medarbejdernes aktiviteter / 51

Copyright © ABA 1998

Nørrebrogade 66 D, 2200 København N

Tlf.: 35361522. Fax: 35363222.

e-mail: aba@aba.dk

Redaktion: Henning Grelle, Torsten Lange og Kirsten Dahl

Billedredaktion: Karen Kræmer

Oplag: 4.000

Sats og produktion: Erik Justesen

ISSN 0900-2723

Omslagsbillede:

Forsiden: Lillian Knudsen, til daglig forbundsformand i KAD agerende forbundets stifter, Olivia Nielsen, ved festlighederne på Nytorv i København i anledning af LOs 100 års jubilæum 3 januar 1998. (ABA, fotograf Harry Nielsen)

Bagsiden: NNF-forbundsformand Anton Johannsen forklædt som arbejder anno 1898 ved LOs 100 års jubilæum. (ABA, fotograf Harry Nielsen)

ABA i 1997

Året 1997 har været stærkt præget af ABAs engagement i LOs mange jubilæumsaktiviteter i anledning af 100-året den 3. januar 1998. ABA havde på forhånd i efteråret 1996 udnævnt 1997 til at blive et LO-år. Vi havde dog ikke forestillet os at de mange LO-aktiviteter skulle fortsætte langt ind i 1998.

Egentlig er det ikke overraskende. Alle de historiske projekter er tidskrævende, og det er mere reglen end undtagelsen at sådanne projekter bliver forsinkede.

Enkelte projekter blev færdige til selve jubilæumsdagen som de skulle. Karin Sandvad leverede to artikler til det smukke katalog til Folketeatrets forestilling *Pelle Erobreren*. Henning Grelle skrev en artikel til SAFT-fag-bladene om LOs tilblivelse.

Og endelig var ABAs billedarkiv aktive leverandører til den jubilæums-video som blev vist ved LOs festarrangement den 3. januar 1998.

Alle andre projekter, herunder de mest tidskrævende, vil blive of-

fentliggjort i løbet af 1998. I slutningen af maj udkommer de to store jubilæumsbøger *Fremad og atter Fremad ... 1898-1959* og *I takt med tiden. 1960-1997*, redigeret af henholdsvis Henning Tjørnehøj og Henning Grelle.

I løbet af september udkommer LOs store satsning inden for multimedieområdet, nemlig cd-

rommen *Hvem byggede Danmark*. I tekst, billeder og animation kan elever i folkeskolen og gymnasiet arbejde med originalt materiale fra de sidste hundrede års danmarkshistorie. Henning Grelle og Torsten Lange har været bidragydere til *Hvem byggede Danmark*.

Tv-serien med titlen *Plads til os alle* vil formentlig blive vist på en af de landsdækkende kanaler i løbet af efteråret 1998.

Tv-serien, som er omtalt andetsteds, består af 8 udsendelser à 50 minutter der hver for sig belyser et væsentligt emne i arbejderbevægelsens hundredårige historie. *Plads til os alle* går altså ikke kronologisk frem år for år.

LOs jubilæumsprojekter har berørt os alle i ABA. Alle har været beskæftiget med at skrive eller med at finde frem. Det har været arbejdskrævende, men også inspirerende og lærerigt. Der er ved samme lejlighed kommet meget nyt materiale til ABA.

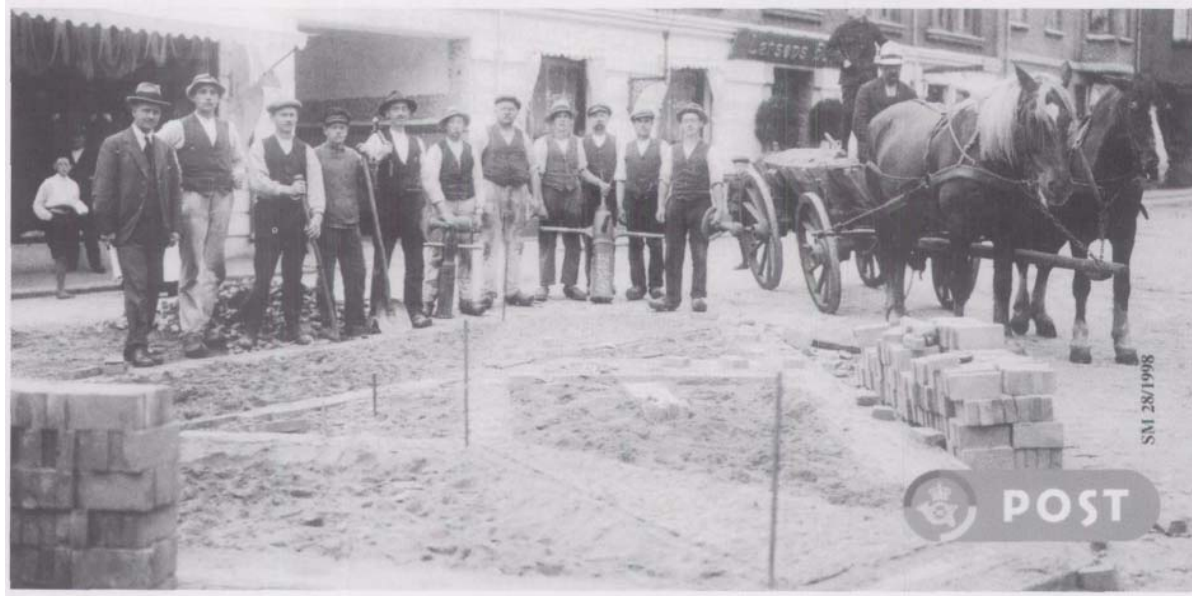
Nye samlinger i ABA

ABA har i 1997 modtaget en række store arkiver.

Det drejer sig om Dansk Funktionærforbund, Beklædnings- og Textilarbejderforbundet (som indgår i SiD), CO-Metal og Træindustriarbejderforbundet (sammenlagt til TIB). Akademikernes Centralorganisation har afleveret deres arkiv frem til 1986. Der er desuden sket løbende aflevering af arkivalier fra LO, Socialdemokratiet, SF m.fl. Af privatarkiver kan nævnes at Anker Jørgensens store arkiv er afleveret. DKPs arkiv blev færdigregistreret i sommeren 1997.

Biblioteket har, ud over indkøb af relevant dansk og udenlandsk litteratur, modtaget bogsamlinger fra Børge Houmann og fra H.P. Hansen. Desuden er der foretaget løbende indsamling af specialer fra højere

Post Danmark havde også besluttet at markere 100-året for LO hvilket ABA da kun kunne støtte med bidrag fra bl.a. billedarkivet. Et af de produkter der kom ud af det, var frimærkehefter. (ABA, fotograf Harry Nielsen)

læreanstalter, af jubilæumsskrifter m.v.

Billedarkivet har i forbindelse med LOs jubilæumsprojekter modtaget mange nye billeder.

LO-Bladets billedsamling er indgået. Fotograf Harry Nielsen har afleveret et meget stort antal billeder.

Billedarkivet har hermed fået en stor samling farvedias til fremtidig anvendelse. Alt i alt er der kommet 35.000 nye billeder ind.

Indsamlingen af erindringer i samarbejde med Arbejdermuseet og Nationalmuseet fortsætter. I 1997 er der indsamlet erindringer blandt HKs medlemmer. Der er indkommet over 100 erindringer, og flere er i gang med at skrive.

Teknologisk udvikling

Følgende biblioteker er, ud over ABA, tilsluttet det fælles bibliotekssystem: LOs bibliotek, Det kooperative Fællesforbunds bibliotek, LO-Skolens bibliotek, Roskilde Højskoles bibliotek, Esbjerg Højskoles bibliotek samt HKs og FOAs biblioteker. I løbet af 1998 vil der blive taget kontakt til en række større forbund. ABA har det overordnede systemansvar for det fælles bibliotekssystem og varetager tillige kontakten til leverandøren (ICL) med hensyn til systemadministration, service for de tilsluttede biblioteker og fortsat udvikling af systemet.

Retrokonverteringen af AB As kortkatalog er afsluttet. Arbejdet er gennemført af Statsbiblioteket.

Med arkivalierne fra Beklædnings- og Textilarbejderforbundet fulgte mange billeder. Her ses syersker fra Statens Konfektionsfabrik i Birkerød 1993. (ABA, fotograf Harry Nielsen)

ABAs bøger og tidsskrifter vil være tilgængelige på Internettet i løbet af 1998.

ABAs medarbejdere i 1997

Forretningsfører Henning Grelle

Arkivet

Afdelingsleder Anette Eklund Hansen Bibliotekar
Hannah Linden Arkivar Jens Erik Kofoed Pedersen
(vikar) Arkivar Torsten Lange (fra 1. oktober vikar i
biblioteket)

Cand.mag. Karin Sandvad (fratrådt)

Assistent Per Askbo

Studentermødjhjælper Stine Hellesen (fratrådt)

Militærnægter Christian Bornebie

Billedarkivet

Arkivar Karen Kræmer Assistent Marion

Bradtberg Assistent Viveka Ingelf (vikar)

Studentermødjhjælper Mia Münster-Swendsen

Biblioteket

Afdelingsleder Gerd Callesen (orlov pr. 1. oktober)

Bibliotekar Dorte Ellesøe Hansen Bibliotekar Gitte

Lunde Johansen Bibliotekar Bjarne Avlund Frandsen

(vikar) Assistent Eva Nancke Assistent Ole Arent

Assistent Jytte Hansen (fratrådt) Assistent Søren

Kaadtmann Hansen Assistent Robin Bo Andersen

Studentermødjhjælper Tanja Christoffersen (fratrådt)

Studentermødjhjælper Thomas Nancke

Studentermødjhjælper Louise Flugger Callesen (fra-

trådt) Studentermødjhjælper Kasper Sandvad (fratrådt)

Administrationen

Assistent Kirsten Dahl

Assistent Tine Marstrand

Biblioteksprojektet

Arkivar Hans Uwe Petersen

Bibliotekar Marianne Bagge Hansen

Bibliotekar Freddie Nielsen

Erindringsprojektet

Cand.mag. Inge Post

Statistik

Bibliotekets samlede udlån af bøger, tidsskrifter, plakater, faner m.m. er 8.175.

Arkivet har ekspederet 6.693 arkivenheder til brug på læsesalen. Til sammenligning var tallet 4.896 i 1996. Udlån til andre læsesale udgjorde 1.064 enheder.

Billedarkivet har ekspederet 12.015 billeder til læsesal. Der er foretaget 5.446 affotograferinger af originaler. Billedarkivet fører som den eneste afdeling telefonstatistik. Der har været 843 opbringninger.

Antal besøgende lånere i ABA: Pr. 31. december havde i alt 1.655 lånere indskrevet sig i protokollen. Til sammenligning var tallet 1.349 i 1996. Billedarkivet har haft 317 besøgende. Alt i alt har ca. 2.000 personer indskrevet sig i bibliotek og billedarkiv i 1997.

Plads til os alle - en tv-serie i otte afsnit om arbejderbevægelsens historie

Af Uffe Lynglund, Lisbeth Lyngse og Jørgen Pedersen

I januar 1998 fyldte LO 100 år. Allerede i 1995 nedsatte LO et jubilæumsudvalg der skulle forestå de aktiviteter der skulle markere jubilæet. Blandt disse aktiviteter var en række kulturelle arrangementer - spillefilm, tegnefilm, musicals, frimærke og jubilæumsbog. Og så en tv-serie om arbejderbevægelsens historie.

Arbejdet med tv-serien blev overdraget til Gek-ko Medieproduktioner, og vi startede arbejdet med den i januar 1996. Inden da havde vi gjort os en lang række overvejelser over en sådan series form og indhold som vi havde præsenteret jubilæumsudvalget for, inden de besluttede at det var Gekko der skulle producere serien. Disse overvejelser vil vi kort referere i det følgende.

Bevægelsen der ændrede Danmark

Vi ville ikke producere en tv-serie om LO som organisation, men en serie om hvordan arbejderbevægelsen ændrede Danmark fra at være et land hvor lønarbejdernes og de fattiges livsvilkår var fuldstændigt dikteret af den besiddende klasse, til dagens velfærdssamfund og kampen for at bevare det.

Vores ambitioner med tv-serien var at seerne skulle få et større kendskab til den mest betydningsfulde bevægelse der har været i Danmark i dette århundrede. En bevægelse som har været drivkraften i at skabe det samfund vi har i dag. Men også en bevægelse som består af mennesker af kød og blod, mennesker som har kæmpet og lidt, som har tabt og sejret, som har arbejdet og moret sig. Det er summen af alle disse mennesker der er den danske arbejderbevægelse, og det er summen af deres anstrengelser der på godt og ondt skabte det danske velfærdssamfund.

Forudsætningen for denne oplevelse hos seerne er at udsendelsernes form og indhold er levende og vedkommende. Fortælleteknisk opnås det først og fremmest ved at undgå at indholdet bliver en tør opremsning af begivenheder, kampe, konflikter og resultater. Tv-mediet er ikke et medie for den detaljerede historieskrivning, men det kan sætte kød og blod på de mennesker som har levet tæt på begivenhederne. Det kan gøres gennem menneskers egne beretninger om deres levevilkår, arbejde og deltagelse i bevægelsen. Gennem portrætter af centrale skikkelser - både dem i bunden og toppen af be-

*Kjeld Koplev fortæller om det første valg efter besættelsen ved Bymuseet i København.
(Gekko)*

vægeisen. Gennem anekdoter og små dramatiserede forløb. Det vigtige er at fortællingerne bliver underholdende, nærværende og levende uden at miste troværdigheden.

Temaopdeling

Når man stilles over for opgaven i otte tv-programmer at fortælle arbejderbevægelsens historie fra 1898 til dato, er det snublende nærliggende at vælge en kronologisk fremgangsmåde - hvert afsnit dækker sin afgrænsede tidsperiode. Det har den fordel at man får en fortælle-mæssig struktur forærende, men samtidig kommer det let til at virke stift og mekanisk.

Hertil kommer at en tv-serie som denne der skal afvikles over otte uger, ikke vil kunne forventes at have præcis de samme seere fra udsendelse til ud-

sendelse, og en kronologisk fremstilling kan gøre det vanskeligere for seeren at 'stå på' de enkelte udsendelser. Hvis vi valgte en kronologisk fremstilling, ville vi også have det problem at de første programmer ville være næsten uden levende billeder - de findes ikke fra den tid. Og da det er de første programmer der skal 'sælge' serien til seerne, er det vigtigt at de er både spændstige og vedkommende. Efter grundige overvejelser nåede vi derfor frem til at udsendelserne skulle produceres som temaudsendelser. En tematisering må ikke medføre at det brede historiske forløb i perioden går tabt. Temaerne skal vælges ud fra det hovedsynspunkt at hele den historiske periode bliver bredt dækket og fortalt. Tematiseringen giver mulighed for i nogle udsendelser at gribe helt tilbage til forrige århundrede, at starte senere i andre og også for at starte i nutiden og gå til-

bage. På den måde mener vi at der skabes en fortælle-
lemæssig variation som fremmer underholdnings-
værdien uden at sagligheden går tabt.

De otte temaer der endte med at udgøre serien,
er følgende: „

1. del: Med loven eller uden Om

arbejderbevægelsens politiske udvikling før 2.
verdenskrig - om at vælge mellem reform eller re-
volution.

2. del: Det lange seje træk

Om forholdet mellem fagbevægelsen og Socialde-
mokratiet og om kampen for at organisere arbejderne
og bygge bevægelsen op.

3. del: Når bægeret flyder over

Om skelsættende arbejdskampe og forholdene på
arbejdsmarkedet.

4. del: Snorens 3. streng

Om de kooperative virksomheder. Drømmen var at
de kooperative virksomheder skulle være 'snorens
tredje streng' - en ligeværdig partner med fagbe-
vægelse og parti. Men hvordan gik det?

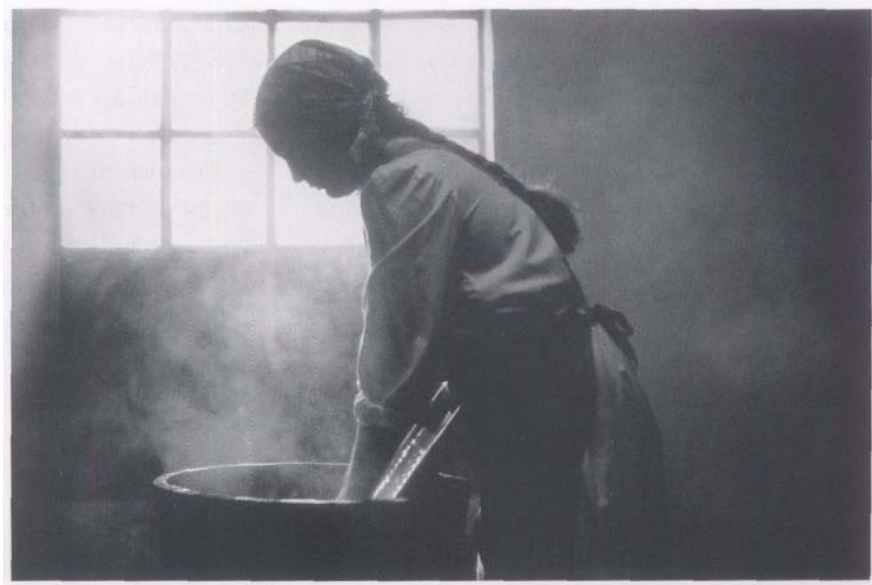
5. del: Fra baggård til beton Om boligbevægelsen
fra den spæde begyndelse hvor arbejderne var
stuvet sammen i byernes ringeste boliger, til nutidens
problemer med betonskader og ghettodannelser.

6. del: Lidt arbejde skader ikke Om børnearbejde og
lærlingeforhold gennem tiden. Fra den første
fabrikslov i 1873, der forbyder børn under 10 år at
arbejde i industrien, til nutidens diskussioner om
avisbudenes alder.

7. del: Viden er magt

Om kulturpolitik og arbejderbevægelsens store
dannelsesprojekt - og om de almindelige arbejdere

*Rekonstruktion af kvinde der
vasker sengetøj i tiden om-
kring århundredskiftet.
(Gekko)*

der ofte lever og indretter sig på en helt anden måde end de idealer bevægelsen har. 8. del: *Gør din pligt og kræv din ret* Om opbygningen af velfærdssamfundet. Med Hvidovre Kommune som eksempel fortælles om dette århundredes kamp for et velfærdssamfund. Og om at arbejderbevægelsen i de senere år er vendt tilbage til det gamle slogan: »Gør din pligt og kræv din ret«.

Seriens elementer

Nu er vi jo journalister og ikke historikere. Vi har ikke den faglige ekspertise der skal til for at sikre en korrekt fremstilling af historiens gang. Derfor knyttede vi fra starten Niels Finn Christiansen til projektet som gennemgående historisk konsulent, og til de enkelte temaer fik vi knyttet en række fag-historikere: Henning Bro, Claus Bryld, Anette Eklund, Claus Larsen, Vagn Oluf Nielsen, Ning de Coninck-Smith, Poul Sverrild og Annette Wasström. Desuden har vi fået en uvurderlig hjælp og støtte i det daglige arbejde fra medarbejderne på ABA. Biblioteket har i de sidste to år måttet finde sig i at adskillige hyldemeter af deres bøger har befundet sig hos os. Og vi har fra hele ABA fået hjælp til historisk research, rekvisitter og billedresearch til de enkelte afsnit i serien.

Hvert afsnit er bygget op af en række elementer hvor ABAs samlinger har indgået som en naturlig del. Et af elementerne er seriens fortæller - det er Kjeld Koplev fra Danmarks Radios P1. Han er den gennemgående speaker, men optræder også i billedet på forskellige locations. F.eks. fortæller han i 3. udsendelse *Når bageret flyder over* om det første

valg efter krigen. Det gør han på 'museumsgaden' - Absalonsgade i København, og på plakatsøjlen ved siden af ham er der opklæbet fotostater af ABAs valgplakater fra 1945.

Et andet gennemgående element er arbejdererindringer. De fleste af dem udvalgt blandt ABAs samling af arbejdererindringer. En del af disse erindringer er billeddækket med rekonstruktioner. F.eks. fortæller en skrædderlærling fra tiden omkring århundredskiftet i udsendelsen *Viden er magt* om hvordan han brugte alle sine penge til bøger. Den er billeddækket med en lille rekonstrueret sekvens med en dreng på et skrædderværksted der læser bøger som er lånt på ABA.

En anden type rekonstrueret scene er i udsendelsen *Snorens 3. streng*. Her skriver Stauning et takkebrev til den revolutionære levemand Alexander Hel-phand som sikrede Arbejderkuls kulforsyninger under 1. verdenskrig. Arbejdermuseet var behjælpelig med Staunings skrivebord og skrivesæt, mens vi på ABA fandt det originale brev som blev brugt som forlæg for det der bliver skrevet i rekonstruktionen.

Desuden består udsendelserne af en lang række autentiske fotos og film. På fotosiden er langt den overvejende del af billederne fundet i ABAs samling, ligesom vi har fundet værdifuldt filmmateriale på ABA - blandt meget andet de propagandafilm Socialdemokratiet har fået fremstillet op gennem århundredet.

Vi vil derfor gerne sige tak til medarbejderne på ABA for deres hjælpsomhed og tålmodighed i de 2 1/2 år vi har arbejdet med serien - også for at I (næsten) ikke blev vrede da vi rev en flænge i en af jeres faner.

AOF på Bornholm

Af Jens Erik Kofoed Pedersen

En interessant aflevering fra Bornholm er tilgået ABA. Afleveringen er kommet i stand via tidligere afdelingsleder i AOF, Erik Stubtoft, der p.t. arbejder på en bog om AOFs historie. Det drejer sig om forhandlingsprotokoller og regnskabsprotokoller fra en række AOF-oplysningsudvalg fra Bornholm. I tid strækkende sig fra 1934 til 1992. Geografisk er de større byer på Bornholm, som f.eks. Rønne, Nexsø og Aakirkeby og dertil en del sognekommuner, repræsenteret. Forhandlingsprotokollerne udgør dog ikke en komplet række. Protokollerne fortæller generelt om interessante træk ved AOFs tidlige og nyere historie på Bornholm. Hertil kommer særegne karakteristika ved udkantsprovinsen Bornholm. Et omdrejningsår for AOF-organiseringen på Bornholm er 1934/1935. Ifølge Arbejdernes Oplysnings Forbunds Amdsudvalgs forhandlingsprotokol blev der dette år - med Oplysningsudvalget i Rønne som udfarende kraft - afholdt et forberedende møde, hvor der blev nedsat et foreløbigt udvalg med henblik på en amtsorganisering. På dette forberedende møde den 16. september 1934 var der mødt »ca. 40 delegerede fra i alt 12 byer og sogne«. Foruden de stedlige oplysningsudvalg var også de faglige og politiske organisationer repræsenteret. På

det foreløbige udvalgs møde den 7. oktober 1934 nåede man bl.a. frem til »at udvalget skal virke ansporende, rådgivende og vejledende« og netop ikke skulle føre til en uniformering af oplysningsarbejdet. Amdsudvalget/kredsorganisationen blev valgt på et stiftende møde den 8. september 1935. Ved mødet, der samtidig var et instruktionskursus, deltog i øvrigt også arkivar Oluf Bertolt fra København.

Forhandlingsprotokollerne for 1942-1968 fra AOFs oplysningsudvalg i Østerlars - et landsogn på Bornholm - konkretiserer de betingelser og problemer AOF på Bornholm stod over for. Overordnet måtte AOF således i sine undervisnings- og oplysningstiltag samarbejde med sognets husmandsforening. Det blev netop pointeret - i et referat den 12-12 1950 - at grundlaget af befolkningsmæssige årsager måtte være »et Arbejdernes og Husmændenes Oplysningsudvalg«. Illustrativt er det også at man havde vanskeligheder med at rekruttere lærerkræfter fra egne rækker og måtte ty til stedets præster for at overkomme undervisningen: »Aftenhøjskole var man enige om at søge gennemført med pastor Nepper Christensen som leder«. De fag der blev udbudt i aftenskolen, er ikke overraskende de almene fag dansk og regning (evt. engelsk) der som

nødvendige basisfag også kobler det almene med det personligt udviklende. Til det almene hører også vejledning i udfyldelse af skatteschema og undervisning i den ny færdselslov.

En kulturhistorisk og tidstypisk detalje, der flittigt blev ført til protokols, var fænomenet andespil der understreger bestræbelserne på at få 'forretningen' til at løbe rundt. F.eks. refereres der den 23.

'Starten' på Bomholms Daghøjskole. (Bomholms Museum, fotograf Ole Stobbe)

september 1951: »Kr. Holm fremsatte forslag om afholdelse af andespil, det vedtoges at afholde et sådant den 20. oktober på Hotellet med 8 ænder, 2 gæs, 1 hane gratis, 1 hare gratis, prisen for gennemgående brikker er for 1: 5 kr., 2: 8 kr. og 3: 10 kr. Th. Nielsen skal købe ænderne og gæssene. Bagefter ville man spørge Frank Pihl og Aksel Sjøholm om at musicere til dans«.

Omkring midten af 1960'erne kom der trængsler for AOF-undervisningen i sin daværende form. Det vidner følgende konstaterende udsagn fra et nært liggende landsogn, Østermarie, i sin hverdagslige nøgternhed om: »Det er næsten ikke til at komme i gang med noget herude på landet, folk vil jo helst blive hjemme om aftening«.

Som et 'storpolitisk' kuriosum fra den omhandlede periode kan endvidere nævnes et nedslag af USA's optræden i koldkrigsperioden. Konkret fortæller et referat fra Røs oplysningsudvalgs forhandlingsprotokol for den 28. september 1951 om muligheden for at kunne leje et filmapparat »som her på øen er stationeret af den amerikanske ambassade«.

Denne tilgang fra et hjørne af AOFs virksomhed

er med til at opkvalificere AOFs arkivalier på ABA - desuden bliver Bornholm (yderligere) sat på landkortet i ABA. ABA havde i forvejen bl.a. Dansk Stenhuggeriarbejder Forbunds arkiv.

ABA eftersøger AOF-arkivalier

AOFs arkiver på ABA omfatter desuden AOF Københavns arkiv der også inkluderer forhandlingsprotokoller for 1925-1949, samt AOF Landsforbundets arkiv. Sidstnævnte arkiv er et kvantitativt meget stort arkiv (586 arkivkasser). Hovedbestanddelen udgøres af materiale fra 1970'erne, 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne. Der er meget lidt materiale fra Landsforbundets første tid. I særdeleshed nedsætter det væsentligt arkivets muligheder som historisk dokument at protokollerne ganske mangler - dette gælder også for den nyere tid. I denne forbindelse må vi derfor opfordre til at man kontakter ABA hvis man ligger inde med materiale fra AOFs lokalafdelinger eller er vidende om, eller kan sætte os på sporet af, sådanne arkivalier.

DKP åbner sig...

Af Torsten Lange

I efteråret 1997 kunne ABA for alvor erklære DKPs arkiv for åbent for forskning. Arkivet, der dækker de danske kommunisters virke gennem 70 år, var nu så færdiggjort at en adgang for forskere var forsvarlig. Endnu resterer en endelig færdiggørelse af registranten til arkivet der omfatter ca. 1400 arkivkasser.

Historien bag afleveringen

I ABAs årsskrift 1989/90 har arkivar Hans Uwe Petersen skildret DKPs beslutning om arkivaflevering, aftalen med ABA og forløbet af afleveringen samt givet et første overblik over arkivet. Hans Uwe Petersen stod også for den første ordning af en stor del af arkivmaterialet i starten af 1990'erne. Herefter måtte ordningen stilles i bero indtil under tegnede fra sensommeren 1996 til efteråret 1997 fik mulighed for at arbejde videre med arkivets ordning.

DKPs arkiv - et overblik

DKPs arkiv består altovervejende af afleveringer fra partiets hus i Dronningens Tværgade. Disse bestod dels af 'det arbejdende partis' materialer: papirer fra

de daværende partiansattes hylder, skuffer og skriveborde, og dels af de i tidens løb opbevarede dokumenter i partiets 'eget arkiv'. Hertil er der senere kommet afleveringer fra og efter medlemmer af DKP. Derudover består arkivet af 12 kasser med DKP-materialer som ABA gennem tiden har samlet. Et væsentligt bidrag til arkivet er de mikrofilmmede arkivalier der er tilgået ABA fra arkiver i Moskva, primært fra Komintern-arkivet. Disse film omfatter vigtige dokumenter om forholdet mellem DKP og Komintern 1919-1941 og om venstreoppositionen i Danmark fra 1916 og frem. Man skal også fremover være opmærksom på de muligheder især de tidligere sovjetiske arkiver rummer for kilder til DKPs historie.

Tre tidsafsnit

DKP-arkivet er opdelt i tre perioder. *Perioden op til 22. juni 1941*. Denne del af arkivet har et omfang på ca. 40 kasser. Der er tale om et rekonstrueret arkiv, bestående af materiale indsamlet af dels DKP, dels ABA.

DKPs egentlige arkivmateriale for perioden må for en stor dels vedkommende antages at være bort-

kommet eller ødelagt gennem myndigheders beslaglæggelse af materiale og partiledelsens egne forholdsregler i forbindelse med partiets illegalisering i 1941.

Denne del af arkivet rummer materiale fra forløbere til DKP, især Socialistisk Ungdomsforbund hvis aktive flertal i 1919 meldte sig ud af Socialdemokratiet og tog initiativ til at danne det venstresocialistiske, senere kommunistiske parti, samt partiarkivalier fra 1920'erne og 1930'erne der samlet antyder DKPs øgede politiske indflydelse op igennem 1930'erne.

I denne del findes også dokumenter fra den Revolutionære Fagopposition (RFO), fra antifascistiske hjælpekomiteer og fra andre organisationer tæt på DKP.

DKP i illegalitet og modstandskamp juni 1941 - maj 1945 rummer ca. 15 kasser. Heri findes en samling af DKPs cirkulærer, løbesedler og andre publikationer fra besættelsestiden - altså trykt materiale, idet egentligt internt, systematisk arkiveret organisationsmateriale (mødereferater, regnskaber, protokoller, korrespondance o.l.) af forklarlige grunde ikke findes eller er bevaret.

Nu afdøde Børge Houmanns papirer der er afleveret til Det kongelige Bibliotek, indeholder givet værdifulde brikker til puslespillet 'DKP under besættelsen', om kommunistisk forlags- og pressearbejde m.v. Der kan dog ikke siges noget endeligt før samlingen er ordnet og registreret.

DKP i efterkrigstiden, maj 1945 til i dag. Dette afsnit udgør langt den største del af arkivet med omkring 1300 kasser. Her er der tale om en omfattende aflevering fra et arbejdende politisk parti.

Materialets opstilling

Registrant og opstilling skal afspejle DKPs opbygning som landsorganisation med kongresser, landsmøder, centralkomitémøder og partikonferencer som de kompetente forsamlinger. Det fortsætter med vidnesbyrdene fra den daglige partiledelse: forretningsudvalg, partisekretariat, formandskontor og sekretariat for bl.a. det faglige arbejde, de internationale forbindelser samt freds- og solidaritetsarbejdet.

Aksel Larsen taler til B&W-arbejdere på Refshaleøen i 1950. (ABA)

Dertil kommer et ganske omfattende og interessant afsnit, nemlig udvalgene under centralkomiteen der var med til at udarbejde DKPs politik på en lang række vigtige områder.

Endelig er der flere kasser med papirer om partiets politiske kursus- og skolingsvirksomhed der havde stor betydning for afklaring og enhed i DKP.

Til sidst følger diverse emner og enkeltsager der for klarheds skyld opstilles for sig, bl.a. foldere, løbesedler og pressemeddelelser; parlamentariske valg og dertil hørende valgsekretariater; folketingsgruppernes efterladte papirer; internationale kommunistiske konferencer, møder og rejser; DKPs markering af politiske mærkedage (8. marts, 1. maj, 4. maj, 7. november), partijubilæer o.a.

DKPs arkiv rummer en stor samling af lydbånd og film. Således gik partiets centralkomite allerede i 1960'erne over til at optage sine møder på bånd. Det samme gælder for kongresser, konferencer og diverse landsmøder. Det kræver tid at arbejde sig igennem disse timelange optagelser, men man vil sikkert kunne få et spændende indtryk af diskussionerne i partiets ledelse.

Dertil kommer spoler med diverse film helt tilbage fra 1930'erne og frem. Stine Korst har i ABAs årsskrift 1996 beskrevet dette spændende materiale hvoraf noget har været benyttet i hendes nye film om hendes bedstefar, Martin Andersen Nexø. Desværre er kun nogle få film tilgængelige for almindelige brugere for øjeblikket.

Visse materialetyper fra DKP er overført til ABAs respektive særsamlinger. Det gælder over 50 faner, mange plakater og alle former for fotografier, dias og andre former for billeder og effekter.

Andre arkiver i DKP-landsorganisationens aflevering

Med den store aflevering af materialer fra DKPs ejendom i Dronningens Tværgade fulgte et omfattende materiale der opstilles som selvstændige arkiver og kan opdeles i fire hovedgrupper: a. lokale DKP-organisationer b. personarkiver c. selvstændige økonomiske enheder under DKPs

ledelse d. andre politiske og kulturelle organisationer med

tilknytning til DKP.

Under a. sorterer først og fremmest den store aflevering fra DKP København (Københavnsledelsen og enkelte distrikter) og Københavns Amt (amtsledelsen der blev startet i 1970'erne). Desuden har ABA i de seneste år modtaget arkiver fra flere DKP-distrikter og -afdelinger, hovedsageligt i hovedstadsområdet og Nordsjælland.

Under b. findes dels papirer efter funktionærer i DKP der er indgået sammen med den store aflevering, dels materiale modtaget fra enkeltmedlemmer og deres familier: partiformand Knud Jespersen; funktionærerne Ib Nørlund, Alfred Jensen og Ragnhild Andersen; Gelius Lund samt læge Ejnar Kruse, Odense. Desuden er der fundet en del spredte materialer med forbindelse til andre partimedlemmer. ABA er fortsat interesseret i at høre fra folk der kan formidle aflevering af arkiver efter nulevende eller afdøde DKP-medlemmer.

*Land & Folk-festival i Fælledparken i København
august 1989. (ABA)*

DKU valgagitation ved folketingsvalget 1957. Her er det det københavnske boligkompleks Kantorparken der får besøg af et helt orkester - til børnenes store fornøjelse. (ABA)

Under c. kan nævnes en række virksomheder under DKPs ledelse, fx Ejendomsselskabet af 25. september 1945, Folkepressen AMBA (bl.a. *Dagbladet Land og Folk* og Terpo Tryk) og Tidens Boghandel. Det redaktionelle materiale fra *Land og Folk* mangler stort set idet avisen kort før sin lukning fraflyttede Dronningens Tværgade 3. Mens avisens værdifulde billedarkiv blev sikret af ABA, er det øvrige redaktionelle arkiv blevet spredt eller er gået tabt. ABA har dog modtaget spredte materialer fra *Land og Folk* efter enkelte medarbejdere ved bladet.

Under d. finder man samlinger af primært trykte materialer fra venskabsforeninger, bl.a. Landsforeningen Danmark-Sovjetunionen og Venskabsforeningen Danmark-DDR, fra freds- og solidaritetsorganisationer, bl.a. Atomkampagnen, Samarbejdskomitéen for Fred og Sikkerhed (med materiale fra Verdensfredsrådet) og Vietnam 69. Der kan også findes meget stof om EF-modstandens historie og organisering i 1970'ernes Danmark, ikke mindst om Folkebevægelsen mod EF. Et egentligt arkiv findes for Den danske komité for Østersøkonferencen der siden 1950'erne deltog i faglige konferencer mellem Øst og Vest og arrangerede delegations- og ferieture for danske fagforeningsmedlemmer til DDR. Endelig dokumenterer DKPs arkivmaterialer fra 1989 og fremefter dannelsen og udviklingen af Enhedslisten. Årsagen til at vi finder dette materiale om andre organisationer hos DKP, er simpelthen at ledende partifunktionærer deltog i disse organisationers arbejde, eller i enkelte tilfælde at nedlagte organisationers arkivalier er blevet opbevaret i DKPs bygning.

Er der huller?

Et arkiv vil altid i større eller mindre omfang være et fragment af sit ophavs virksomhed. Det kan der være flere grunde til. I DKPs tilfælde kan man pege på flere årsager til de huller der er i materialeræk-keme.

For det første de tab der er påført partiet udefra. Dette gælder især for papirerne før 1941, men sikkert også materiale fra besættelsestiden. Også parti-opgøret 1958 gik tilsyneladende ud over beholdnin-gerne i partihuset.

Hertil kommer partiets egen praksis for kassa-tion og arkivering. Partiledelsen har i perioder ud fra sikkerhedshensyn, eller rutinemæssigt, destrueret materiale eller deponeret det uden for partihuset. Er det sidste tilfældet, kan savnede referater m.m. selvfølgelig dukke op hen ad vejen. Derudover kan de enkelte medarbejdere ved DKP have haft for-skellig opfattelse af hvad det var nødvendigt at op-bevare for eftertiden. Hvis partiet ikke har haft en klar arkivpolitik, eller er den ikke altid blevet efter-levet, har det naturligvis åbnet for muligheden af en rodet og dårlig opbevaring af materialer fra enkelte kontorer.

Når dette er sagt, er det dog vigtigt at understrege at DKPs arkiv er et righoldigt arkiv. Forskningen i DKPs og dansk arbejderbevægelses historie vil kunne hente meget nyt i arkivet, ikke mindst om-kring tiden efter 1945.

Forskere og studerende vil kunne gå i gang med at tegne nuancerede portrætter af politikere som

Knud Jespersen og Ib Nørlund. Partiets voldsomme fremgang i 1945 og efterfølgende hurtige stagna-tion og isolering i takt med den kolde krigs indtræden kunne blive genstand for en undersøgelse. Parti-opgøret efter Ungarn 1956 og frem til bruddet med Aksel Larsen kunne tilføres ny viden. DKPs indflydelse og holdninger i fagbevægelsen i efter-krigstiden kan skrives på et bedre grundlag. I takt med at den nyeste danmarkshistorie efter 1960 er ved at blive skrevet, gælder det samme for partiets opsving og fornyede parlamentariske gennembrud i starten på 1970'erne, dets initiativer og stilling i fredsarbejdet o.m.a. Der ligger stadig mange guld-korn gemt for den interesserede og den søgende!

Hvem kan bruge DKPs arkiv?

DKP eksisterer fortsat, og ifølge aftalen med ABA afleverer partiet med jævne mellemrum materiale til ABA. Der er ikke indgået aftaler med Kommuni-stisk Parti i Danmark, KP i D. ABA håber dog at begge partier er bevidste om muligheden for at ind-drage ABA i forbindelse med opbevaring af ikke mindst efterladt materiale efter afdøde partimed-lemmer. Dette kunne bl.a. dokumentere partiarbejdet på afdelingsniveau.

DKPs arkiv er åbent for forskningsbrug, men der skal søges om adgang. Skriftlig ansøgning med en re-degørelse for formålet med brug af arkivet rettes til ABA der i det daglige tager stilling til ansøgningerne. Indtil en endelig registrant er færdiggjort, vil ABA rådgive omkring materiale ud fra ønsker og behov.

Billedværker - bøger af format!

Af Gitte Lunde Johansen

ABAs bibliotek har en omfattende samling af billedværker, 400 i alt.

'Billedværk' er en betegnelse vi bruger om en bog hvor illustrationsdelen omfangsmæssigt er sidestillet med eller overgår bogens tekstdel. I biblioteket står billedværkerne til udlån sammen med de øvrige bøger - dvs. hvis det overhovedet er muligt! En stor del af billedværkerne har nemlig et format hvor de er for høje eller lange til at kunne være på hylden, eller er samlehefter med løse ark i mapper. Men princippet er at hvis man f.eks. studerer hylenderne med bøger om den spanske borgerkrig, vil man også her finde billed- og fotoværker om det samme emne.

Indholdsmæssigt spænder billedværkerne meget bredt - lige fra de mere traditionelle kunstbøger over dokumentariske skildringer til udgivelser af mere propagandistisk tilsnit. På grund af denne bredde samt de oplagte illustrative muligheder benyttes de både af lånere med generelle historiske interesser samt af lånere med interesse for kunst, design og æstetik.

Der har længe været efterspørgsel efter billeder der skildrer arbejdernes hverdags- og fritidsliv i Danmark og i udlandet. Nogle af de danske klassi-

kere er *Danmark i Lys og Skygge* (udg. 1947) med fotografier af Helmer Lund Hansen og tekst af Hans Scherfig samt *Kan vi være dette bekendt?* af Karl Roos (udg. 1946). Begge sætter de daværende sociale forskelle i relief. Fra det nære udland belyser *Statarna i bild* af Ivar Lo-Johansson (udg. 1948) de underprivilegerede løsarbejderes kår på landet i Sverige.

At ringe kår også eksisterede andre steder i verden kan bl.a. ses i *Meine Heimat, Hundert Holzschnitte* (udg. 1965) af den belgiske kunstner og pacifist Frans Masereel der især skildrede arbejdernes dårlige sociale forhold i dette århundrede.

Ofte har socialrealismen fundet sammen med satiren i et kunstnerisk udtryk. Satiren spidder med sin illustrative kommentar samtidens politiske begivenheder som f.eks. i *Honoré Daumier 1808-1879, Bildwitz und Zeitkritik* (udg. 1979) hvor man kan se eksempler på franskmandens socialrealistiske og stærkt samfundskritiske streg. Så stærk at den i en periode bragte ham i fængsel. Ca. 100 år senere er *25 år på spidsen* (udg. 1980) af Klaus Albrechtsen hvis kunst så vidt vides ikke har bragt ham i fængsel. Bogen er en samling af hans karakteristiske satiretegninger fra danske dagblade i årene 1955-80.

Socialrealisme og latterliggørelse af borgerskabet blev også anvendt i serien *Social Kunst* (udg. 1930-32) som derfor var hård kost for denne samfundsgruppe. Serien der bl.a. benyttede den for 1930'erne så karakteristiske collagekunst, blev udgivet af en række af tidens repræsentanter for den såkaldte Monde-gruppe, bl.a. Harald Rue, Edvard Heiberg og Rudolf Broby-Johansen.

Collageteknikken kan bl.a. ses i *John Heartfield AIZ, Arbeiter-Illustrierte Zeitung, Volks Illustrierte 1930-1938* af David Evans (udg. 1992). Heartfield var født i Tyskland hvor han skabte pacifistisk, antikapitalistisk og antinazistisk fotomontagekunst. Han flygtede fra Tyskland i 1933 da avisen AIZ blev lukket af nazisterne, og vendte først tilbage i 1950.

Som det kan ses i *Widerstand statt Anpassung, deutsche Kunst im Widerstand gegen den Faschismus 1933-1945* (udg. 1980), eksisterede der dog en tysk modstand, og bogen viser eksempler på den anti-fascistiske kunst i Tyskland som den bl.a. blev skabt af George Grosz, Käthe Kollwitz og Otto Dix.

Den spanske borgerkrig er endnu et eksempel på en veldokumenteret kamp. *No pasaran* (udg. 1937) der blev udgivet af det belgiske arbejderparti i solidaritet med folkefronten og de internationale brigader, er en samtidig skildring af krigen. Set med nutidens øjne gengiver de billedokumentariske værker fra perioden endog meget barske billeder af krigens rædsler, der også blev vist i datidens medier: ugerevyer, radio, aviser og bøger. De kæmpende parter udstillede flittigt modpartens uhyrligheder, en udstilling der nok både nærrede freden, men også

kunne animere til mere hævn og krig. Det overlevende dokumentariske materiale har muliggjort senere forskning, f.eks. *The Spanish Civil War, a History in Pictures* af Raymond Carr (udg. 1986) der ved hjælp af fotografier og propagandamateriale fra både republikanere og falangister belyser republikkens korte liv, 1930-1939.

Et eksempel fra plakatsamlingen »Novii 'Bolsjoi skazok' Pekina«, udgivet 1979.

Den billed- og symbolverden der gennem tiden er blevet benyttet i gråzonen mellem oplysning, propaganda og agitation, ses bl.a. også i *Under de røde faner* af Henning Grelle (udg. 1984) der viser et bredt udsnit af den danske arbejderbevægelses faner, samt i *The Memory of May Day, an Iconographic History* (udg. 1989) der i tekst og billeder dokumenterer arbejdernes internationale kampdag gennem de personer, begivenheder og genstande der har haft speciel betydning for 1. maj-dagens udvikling.

En del af det gamle Østeuropas meget karakteristiske symbolverden kan ses på Deutsches Historisches Museum eller i *DDR, GDR, RDA Souvenirs* af Andreas Michaelis (udg. 1994) hvor gaver til og fra den østtyske stat præsenteres i en skøn blanding af kitsch og såkaldt god kunst.

At oplysninger vedrørende tunge politiske sager kan formidles på en tilgængelig og pædagogisk måde, vises bl.a. i *Fünffjahrplan der UdSSR* (udg. 1930) samt *USSR, an Album Illustrating the State Organization and National Economy of the U.S.S.R., an Album of Pictorial Statistics* (udg. 1939) der illustrerer Sovjetunionens fremgang siden zarens Rusland. I sin form er her tale om anskuelsesmateriale der ved hjælp af overskuelige farvestrålende plancher gengiver det politiske budskab så selv de mindre bogstavstærke også kan være med.

En del teoretikeres og politikeres liv og værk er blevet belyst gennem en slags billedbiografier efter deres død. Det gælder f.eks. Karl Marx samt de sovjetiske ledere V.I. Lenin og Josef Stalin, sidstnævnte bl.a. i *Josef Wissarionowitsch Stalin, Leben*

und Wirken J.W. Stalins (udg. 1953). Uden at overdrive kan man vist roligt sige at her er tale om en noget idylliseret gengivelse af Stalins meriter. Et forhold der ikke sjældent er tale om i denne kategori af billedværker.

Da Deng-Xiaoping i 1979 besøgte USA, forbedredes forholdet mellem Kina og USA betragteligt, og i samlingen af plakater *Novii 'Bolsjoi skazok' Pekina* (Pekings nye 'store spring') (udg. 1979) kan man derfor se hvorledes de sovjetiske tegnere håner Kina og USA. Titlen hentyder til en af Maos fatale visioner om at man gennem rationaliseringer og hårdt arbejde med ét enkelt stort spring kunne forbedre Kinas økonomiske struktur og muligheder. Disse små plakater med russisk tekst der sikkert var beregnet til agitation i Sovjetunionen snarere end i udlandet, gør tykt grin med det store spring som dette nye 'venskab' også var.

Den internationale solidaritet kom også på prøve under det 43 år lange apartheidstyre i Sydafrika. Kunstnerkollektivet Røde Mor udarbejdede i den forbindelse en grafikmappe *Støt befrielseskampen i det sydlige Afrika* (udg. 1977), med grafik af bl.a. Dea Trier Mørch, der solgtes i solidaritet med kampen imod apartheid.

Grafikmappen kom til ABA sammen med andet materiale fra Danmarks Kommunistiske Parti ved fraflytningen af huset i Dronningens Tværgade i 1990. I den forbindelse blev samlingen tilført en del nye bøger og plancher. ABA er hele tiden på udkig efter relevante billedværker til samlingen, og vi vil gerne her benytte lejligheden til at efterlyse interessante værker hos læserne. Gaver modtages med kys-hånd.

Når et jubilæum er over os

Af Karen Kræmer

Jagten på billeder satte som altid ved lignende lejligheder ind da ABA skulle dokumentere LOs 100 års jubilæum i billeder.

Det blev et sandt billedorgie da tv-serier, video- og cd-rom-projekter, historiebøger, frimærker og musicals skulle forsynes med billedmateriale. ABAs billedarkiv kunne på et tidspunkt næsten melde udsolgt på alle hylder. Da LOs 100-årige historie skulle fremstilles i et digert tobinds værk, måtte vi da også ud af huset efter billeder.

/ *takt med tiden* hedder bind 2 i denne fremstilling der udover medarbejdere i ABA er udarbejdet af en række forfattere som har skrevet artikler om udviklingen i LOs arbejde op til i dag. ABAs billedarkiv, der først og fremmest betragter sig som et historisk arkiv og ikke et billedbureau, kom derfor i bekneb for tidsaktuelle billeder.

Sådan fandt resterne af *LO-Bladets* sort/hvide billedsamling vej til ABA. Pressefotograf Harry Nielsen afleverede tusinder af billeder til os, og med ét slag blev billedarkivet leveringsdygtig i farvedias dækkende fagbevægelsens og LOs samtlige satsningsområder.

Med yderligere hjælp fra nogle billedbureauer og fagbladsredaktioner kunne billeddækningen af det andet bind af LOs historie klares.

De mange billeder er blevet brugt dels til at dokumentere teksten, men hovedsageligt til at give den en ekstra dimension. I et samspil mellem billeder og fyldige billedtekster er der lavet en sideløbende historie der supplerer artiklernes indhold.

I dag hvor arbejdet med LOs jubilæum stort set er afsluttet, skal disse billeder, som vi her viser et pluk af, nu registreres, dvs. sættes i system og forsynes med oplysninger, dér hvor det er muligt og overkommeligt. Det vil lette arbejdet for fremtidige brugere og billedredaktører. I historiske fremstillinger har billeder uden oplysninger ingen mening.

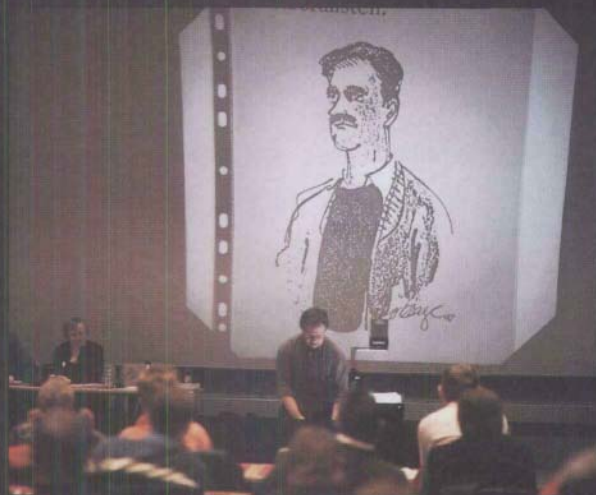
Derefter ligger de klar til næste ryk-ind - det være sig i forbindelse med andre jubilæer i fagbevægelsen eller 'blot' til en markering af årtusindskiftet. Den første spæde start i den retning har vi såmænd allerede stiftet bekendtskab med.

For stor en afstand mellem bund og top. Det var konklusionen på LOs medlemsundersøgelse foretaget af blandt andre forskere ved AUC. Her er en af dem, Henning Jørgensen, ude i landet for at spørge LO-medlemmer. (ABA, fotograf Harry Nielsen)

På det ekstraordinære repræsentantskabsmøde i 1994 tog LO et sandt tigerspring ved at overføre ressourcer til de 6 karteller og skære 50 mio. af budgettet. (ABA, fotograf Harry Nielsen)

Forbedr uddannelsesvilkårene for kvinderne - såvel for den kvindelige elektronikarbejder på B&O som for kvindelige kursister og undervisere. Ideer hertil fremlagde Susanne Fast Jensen ved præsentationen af et ligestillingsprojekt i FIU-Centret i 1992. (ABA, fotograf Harry Nielsen)

På LO-kongressen i 1975 blev en ekstra satsning på arbejdsmiljøet besluttet. Blandt slagteriarbejdere ved man at smerten stiger med årene, og hjemmehjælperne er en udsat gruppe hvad rygproblemer angår. (ABA, fotografene Søren Zeuth og Harry Nielsen)

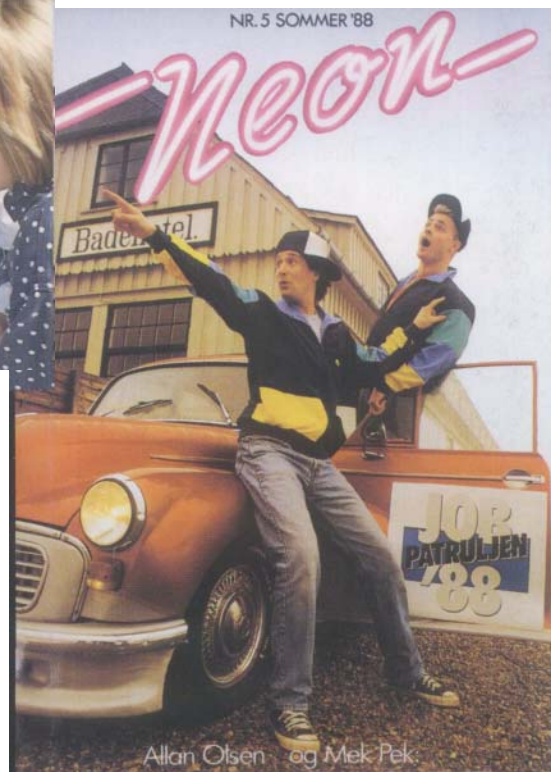
Med computerspillet »Olgas arbejdsmiljø« satser LOs Skolekontakt

på at lære børnene noget om arbejdsmiljø i en tidlig alder. (ABA, fotograf Harry Nielsen)

omsarbejde blomstrer igen. Med skuespilleren Allan Olsen og musikeren Mek Pek sprang jobpatruljen ud igen i 1988 som det fremgår af LOs ungdomsblad Neon, og i 1992 tog unge fagligt aktive til Bruxelles medbringende et Ungdomscharter. (ABA, fotograf Harry Nielsen)

Tradition og historie fra B&W bevares i ABA

Arbejderarkivalier fra Burmeister & Wain Skibsværft

Af Jens Erik Kofoed Pedersen

I forbindelse med B&Ws tragiske lukning efter den lange døds-kamp måtte ABA i efteråret 1996 i flere omgange, i et fint samarbejde med Fællesklubben og andre klubbers tillidsmænd samt med Erhvervsarkivet, foretage hastige udrykninger for at redde hvad der reddes kunne af arkivmateriale, billeder og trykt materiale, arbejdsgerstande, faner m.v.

Ved vores besøg fornemmedes stemningen af trøstesløs forladthed - en grel kontrast til arbejdspladsens tidligere produktive liv og dens historiske tradition som dagsordenssættende arbejdsplads i den faglige kamp.

Det blev til adskillige flyttekasser arkivmateriale som indtil videre foreligger uregistreret. Vigtigst af dette materiale var Fællesklubben på Refshaleøens forhandlingsprotokoller for 1967-96 der fuldstændiggør ABAs samling af fællesklubprotokoller. Ud over disse må nævnes protokoller vedrørende samarbejdsudvalgs- og bonusføremøder. Endvidere materiale vedrørende Arbejdernes kooperative marketenderi på B&W.

Blandt klubafleveringerne kan nævnes Klub 12 der i forbindelse med en opstramning af klubstrukturen, der var et ledelseskra-
v ved B&W-krisen i

1967, opstod som en samling af forskellige ufaglærte klubber. Klub 12 kom således til at bestå af 'karteller' der f.eks. organiserede jernpladsarbejde-re, magasinarbejdere, dok- og stilladsarbejdere samt arbejdere beskæftiget i maskin- og rørafdelinger. Ved siden af Klub 12 eksisterede der flere ufaglærte klubber: Klub 10 der organiserede pladsarbejdere, og Klub 11 der organiserede transportarbejdere.

I sammenhæng med lukningen afviklede Skibsværftsarbejdernes Forbund også sin organisation. Forbundet afleverede sine forhandlingsprotokoller fra 1919 og op til i dag samt andre arkivalier.

Foruden Refshaleøens fællesklubprotokoller fra 1923 og forløberen Sammenslutningen af Refshaleøens Tillidsmænd fra 1917 havde ABA i forvejen protokoller fra følgende fællesklubber på B&W: Teglholmen, Autodiesel og Wilders Plads. Hertil

*Faneindvielse i fællesklubben på B&W i 1979.
Fanen, der var en gave fra Warnov-værfts arbejdere i
det tidligere DDR, bæres igennem marketenderiet.
(ABA, fotograf Finn Svensson)*

kommer en del metalklubbers protokoller samt en række forhandlingsprotokoller fra støberi-, special- og maskinfabrikarbejdernes klubber på B&W, herunder Arbejdsmændenes Fællesklub, B&W Christianshavn.

Som det fremgår af ovenstående, kan ABA nu som et resultat af lukningen af B&W bidrage med kildemateriale til en nærmere beskrivelse af B&W-arbejdernes betydning for dansk arbejderbevægelse.

Den nu afdøde fællestillidsmand John Hansen har givet en umiddelbar beskrivelse af lukningen i publikationen *'Den gamle Dame' nakket... og fra-røvet sine penge*, udgivet af Fællesklubben på Burmeister & Wain Skibsværft i september 1996.

*Tillidsmandsmøde på B&W.
(ABA, fotograf Harry Nielsen)*

Arbejderhistorie og videnskab

Af Ole Arent og Gerd Callesen

Arbejderhistorie er navnet på et dansk kvartalstidsskrift der begyndte at udkomme i 1995. Det indeholder artikler, dokumenter, essays, anmeldelser, tidsskriftoversigter og kortere meddelelser om arbejderhistorien i Danmark og udlandet. I virkeligheden er tidsskriftet udkommet længere, idet Selskabet til forskning i arbejderbevægelsens historie (SFAH) fra 1973 udgav et halvårligt tidsskrift med navnet *Meddelelser om forskning i arbejderbevægelsens historie* som i 1982 skiftede navn til det nuværende. Men allerede fra 1971 havde SFAH udgivet *Årbog for arbejderbevægelsens historie* - i 1995 blev disse to udgivelser blot slået sammen til det nye kvartalstidsskrift. SFAHs årbog var det første danske tidsskrift der beskæftigede sig med arbejderbevægelsens historie, men internationalt var der mange forgængere. *Arbejderhistorie* er kun et blandt ABAs ca. 6.000 tidsskrifter. Det er selvfølgelig langt fra alle der især beskæftiger sig med arbejderbevægelsens historie på videnskabeligt grundlag. Men fra ældre tid kunne nævnes *Dokumente des Sozialismus* udgivet af Eduard Bernstein, Grünbergs *Archiv für die Geschichte des Sozialismus und der Arbeiterbewegung* og det franske *Le Musée Social* der indeholdt mange centrale dokumenter.

ABA lægger stor vægt på at holde mange tidsskrifter fordi diskussionen i arbejderbevægelsen traditionelt foregår i tidsskrifterne. Det er ingen tilfældighed at langt de fleste arbejderpartier udgiver et eller flere debattidsskrifter. Mange af disse har videnskabelig karakter og indeholder bidrag om arbejderbevægelsens historie. Derudover findes en lang række tidsskrifter der uden at være udgivet af arbejderbevægelsen følger sig knyttet til den og indeholder artikler af betydning for forståelsen af dens udvikling. Her skal præsenteres en række *videnskabelige* tidsskrifter som i disse år holdes af ABA.

Der findes omtrent 50 tidsskrifter fra 16 lande der på samme måde som *Arbejderhistorie* falder ind under kriteriet videnskabeligt tidsskrift. Den største gruppe er de 19 engelsksprogede fra Australien, Canada, Irland, Nederlandene, Storbritannien og USA. To tidsskrifter, hvoraf det ene udgives i Tyskland og det andet i Schweiz, er flersprogede, dvs. på tysk, fransk og engelsk. Tysk er det næsthyppest sprog med i alt 16 tidsskrifter fra Tyskland og Østrig, derefter følger - med et til tre tidsskrifter - Belgien, Danmark, Frankrig, Italien, Nederlandene, Norge, Schweiz, Sverige og Ungarn.

Hvornår kom de?

Det ældste er det franske *Mouvement Social* der startede ret beskedent som *L'Actualité de l'Histoire* i 1951, men skiftede navn til det nuværende i 1960 og nu udkommer kvartalsvis, ofte med temanumre. Kun få år efter, i 1956, genoptog Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis i Amsterdam udgivelsen af sit tidsskrift *International Review of Social History*. I de første årtier var tidsskriftet tosproget, tysk og engelsk, måske endda med en overvægt til tysk. Men efterhånden som arbejderhistorie blev et 'universitetsfag' i mange lande, altså blev international, blev engelsk det førende sprog, og i dag er det et rent engelsksproget tidsskrift der bliver udgivet på et engelsk forlag.

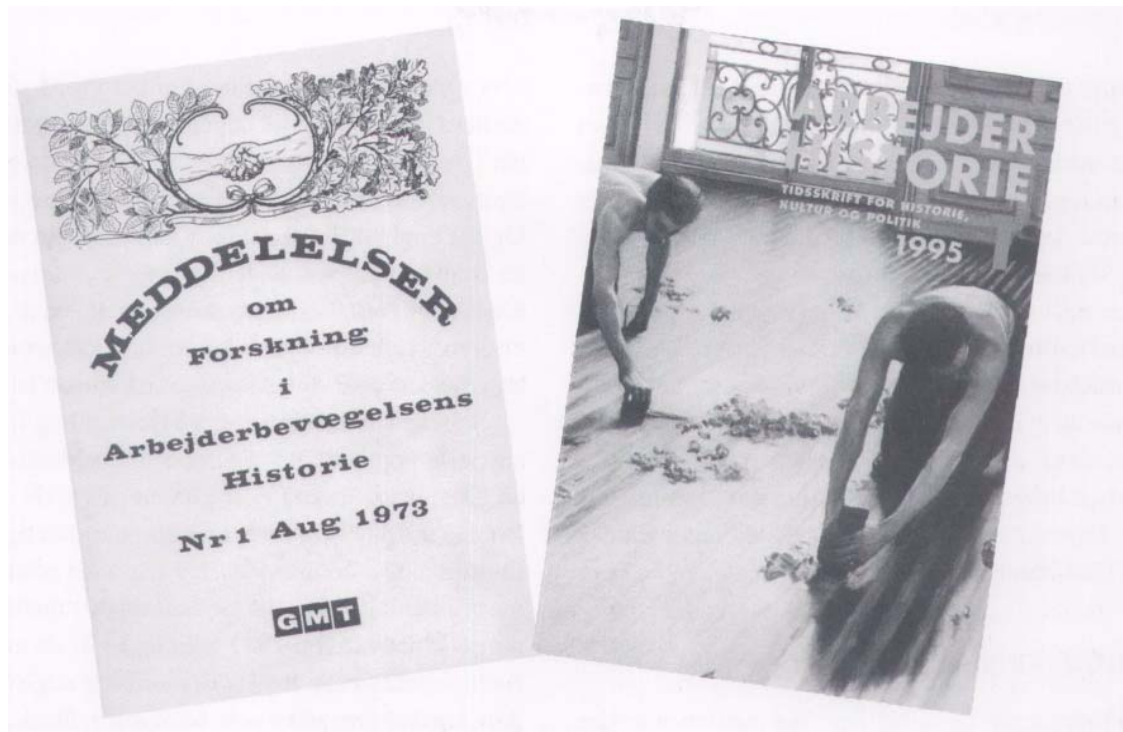
Omkring 1960 kom flere tidsskrifter til. I DDR udkom fra 1959 *Beiträge zur Geschichte der Arbeiterbewegung* som er fortsat efter DDRs opløsning, og fra 1961 blev årbogen *Archiv für Sozialgeschichte* udgivet på det socialdemokratiske forlag i Vesttyskland. De to udgivelser var forskellige i politisk holdning og i tilgangsvinklen. Det var ikke tilfældigt at det kommunistiske havde og har ordet 'arbejderbevægelse' i titlen, mens det socialdemokratiske beskæftiger sig med 'socialhistorie'. Forskellen var en overgang ikke så stor, men i dag er den igen helt udpræget. Bortset fra det har årbogen en meget omfangsrig og interessant anmeldelses-sektion. I Wien udgav den socialdemokratiske historiske forening fra 1961 et mindre meddelelsesblad der ligeledes hedder *Archiv*. Meddelelsesbladet var fremragende og indeholdt, sin lidenhed til trods, en overvældende mængde stof. Formen kan

have fremmet læsevenligheden, men efter 25 år måtte der åbenbart findes en ny form, og tidsskriftet blev fra 1985 en årbog, men bibeholdt dog titlen.

Ligeledes fra 1961 udgav det engelske Society for the Study of Labour History en *Bulletin* som i 1990 blev omdøbt til *Labour History Review* og nu udkommer tre gange årligt. Året før var Tamiment Institute i New York, som kan føre sin tradition tilbage til et institut oprettet af det amerikanske socialistparti, begyndt på at udgive *Labor History* som i mange år er udkommet kvartalsvis. Samme navn - bare stavet på engelsk - har det australske *Labour History* der begyndte at udkomme i 1961. Udgiveren er det australske selskab til forskning i arbejderbevægelsens historie som har et godt samarbejde med det tilsvarende canadiske selskab der også udgiver et halvårligt tidsskrift, *Labour/Le Travail*, som dog først begyndte at udkomme i 1976. Navnet viser at tidsskriftet vil være tosproget på grund af den fransktalende befolkning i Quebec, men i virkeligheden er der kun få artikler og lidt flere anmeldelser på fransk.

I Storbritannien findes der regionale årbøger for Wales og Skotland; de er begge videnskabelige årbøger på et højt niveau, og i Skotland har man draget den konsekvens også at udgive et mere populært, illustreret årsskrift. Den samme metode bruger man i Irland: den videnskabelige årbog hedder *Saothar* og har opnået et kæmpeoplæg på 2.500-3.000 - det populære skrift hedder *Labour History News*. Det irske udgiverselskab arbejder både i republikken og i Nordirland og har et snævert samarbejde med det irske LO.

I Italien udgiver det kendte Feltrinelli-Institut i

SFAHs udgivelser har også i den grafiske udformning og layout gennemgået en forvandling. Fra at være uprætentiøse tryk fulgte de tidens trend, og flere og flere billeder blev brugt til at illustrere artiklerne med. Da de to årlige udgivelser blev slået sammen til Arbejderhistorie i 1995, blev den illustrative satsning lagt på omslaget. Symbolikken i de arbejdende hænder går igen. (Kunstner: Gustave Caillebotte, Musée d'Orsay, Paris)

Milano årbogen *Annali*, som regel som temanumre - et af de seneste indeholdt de første protokoller fra det internationale kommunistiske samarbejdsforum Kominform der blev oprettet i 1948. De blev udgivet på russisk og engelsk. *Annali* indeholder mange ikke-italienske bidrag. Den samme vej er den ungarske årbog *A Nemzetközi Munkásmozgalom tör-ténetéből* slået ind på. Det er glædeligt fordi det er en helt enestående årbog der tager udgangspunkt i den internationale arbejderbevægelse og bredt behandler mange forskellige temaer: årsdage, perso-

ner, aviser, udgivelser og dokumenter fra arbejderbevægelsens 150-årige udvikling. I de seneste årgange er der tilføjet et internationalt tillæg hvor enkelte af bidragene kommer på tysk og engelsk så i det mindste nogle af artiklerne er tilgængelige for andre end ungarskkyndige.

To tidsskrifter beskæftiger sig specielt med trotskistiske organisationer og med Trotsky: Årbogen *Journal of Trotsky Studies* og kvartalstidsskriftet *Revolutionary History* der nu udkommer på ottende år. *The Raven* er derimod et anarkistisk tidsskrift

der er udkommet regelmæssigt siden 1987. Det beskæftiger sig kun delvist med arbejderhistorien set fra anarkistisk synsvinkel, men numrene indeholder som regel et eller flere bidrag der falder ind under denne kategori. *CIRA Bulletin* fra Lausanne (fra 1957) kommer for tiden kun en gang årligt og holder sig overvejende til at repræsentere institutionens materiale. Materialet er indsamlet over en lang årrække og holder sig især til udgivelser af anarkistisk og syndikalistisk oprindelse. Den tyske årbog *Archiv für die Geschichte des Widerstandes und der Arbeit* ligger på samme linje som de to foregående, en linje der her i landet i sin tid blev repræsenteret af Carl Heinrich Petersen.

Hvad handler de om?

Tidsskrifterne og årbøgerne har næsten alle den samme form: længere eller kortere artikler, dokumenter, anmeldelser og beretninger fra konferencer og lignende. Men som ovenfor anført har nogle specialiseret sig på mere afgrænsede områder; det gælder også for andre: ABA har to tidsskrifter der overvejende tager sig af arbejderungdomsbevægelsen, en årbog og tre tidsskrifter på tysk, fransk og engelsk har kommunismeforskning på programmet, en årbog handler udelukkende om Friedrich Engels, hans familie og hans levevilkår. For tiden holdes kun ét tidsskrift udelukkende om arbejderkvinder - tidligere har der været flere der også beskæftigede sig med arbejderkvinder, men kvindeforskningen har tilsyneladende bevæget sig væk fra dette område, så der kun er ét tidsskrift tilbage.

Instituttet til udforskningen af europæisk arbejderbevægelse i Bochum udgiver et *Mitteilungsblatt* der i de sidste ca. fem år i hvert nummer har taget et lands arbejderhistorie op til grundig undersøgelse. Og det er glædeligt at det ikke kun har holdt sig til de store europæiske lande: Finland og Sverige var nogle af de første, siden hen kom bl.a. Polen til. Det er udmærkede informationer om arbejderbevægelse, arbejderkultur og beslægtede emner man får her.

Som nævnt udkommer der i Skotland og Irland specielle populære tidsskrifter om arbejderhistorien. Det amerikanske LO er gået en anden vej: dets kvartalstidsskrift *Labor's Heritage* er et stort og flot illustreret blad der på videnskabelig basis producerer artikler der især skal kunne bruges i undervisningsøjemed (1. arg. 1989-). Et andet af de meget flotte tidsskrifter er *Arbetarhistoria* der udgives af Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek i Stockholm og nu er inde i sin 20. årgang.

Forschungsjournal Neue Soziale Bewegungen kan, som navnet viser, knap nok handle om historiske emner, og med sociale bevægelser menes kun delvis arbejderbevægelsen. Men det er nu på sin 8. årgang, og nogle af emnerne i de første numre er nu næsten ved at blive historiske. Desuden forsøges det i nogle af artiklerne at finde en sammenhæng mellem de ældre og nye sociale bevægelser.

Ikke alle løbende videnskabelige tidsskrifter er nævnt, og selv om de var det, er der flere hundrede andre tidsskrifter der ikke falder ind under kategorien, men som alligevel har betydning i forskningen om arbejderbevægelsens historie. Undersøg selv mulighederne!

Arkitekt Mogens Voltelens billedsamling

Af Rudy Hassing

I ABAs billedarkiv er vi i gang med at registrere arkitekt Mogens Voltelens billedsamling. Den er på ca. 3.500 optagelser og er såvel fotohistorisk som motivmæssigt af meget stor betydning. Der er tale om en negativsamling.

Mogens Voltelen blev som 18-årig ansat som sekretær hos Poul Henningsen - PH. Voltelen var meget aktiv i 30'ernes kulturradikale miljø, bl.a. omkring tidsskrifterne *Kritisk Revy*, *Monde*, *Forsøgs-scenen*, *Plan* og *Kulturkampen*. Senere også som anmelder af film og radio på *Arbejderbladet*.

Sammen med arkitekterne PH og Edvard Heiberg var Voltelen med til at udvikle standardiserin-

gen for det kooperative boligbyggeri i Danmark. Han var sekretær for den danske afdeling af Neues Bauen, Dansk NB (CIAM), en international arkitektorganisation med Le Corbusier, Frankrig, og Walter Gropius og Hannes Mayer fra Bauhaus, Tyskland, i spidsen. Mogens Voltelen er i dag internationalt anerkendt for sit arbejde omkring dagslys og kunstlys. Han har f.eks. udformet belysningen i Radiohuset og Grundtvigskirken.

Fotohistorisk var Mogens Voltelen tidligt ude med småbilledkameraet. Sit 24 x 36 Leica-kamera var han nok relativt alene med i Danmark i begyndelsen af 30'erne hvor de store formater dominerede

Bertolt Brecht - Ruth Berlau, Thurø august 1933. (ABA)

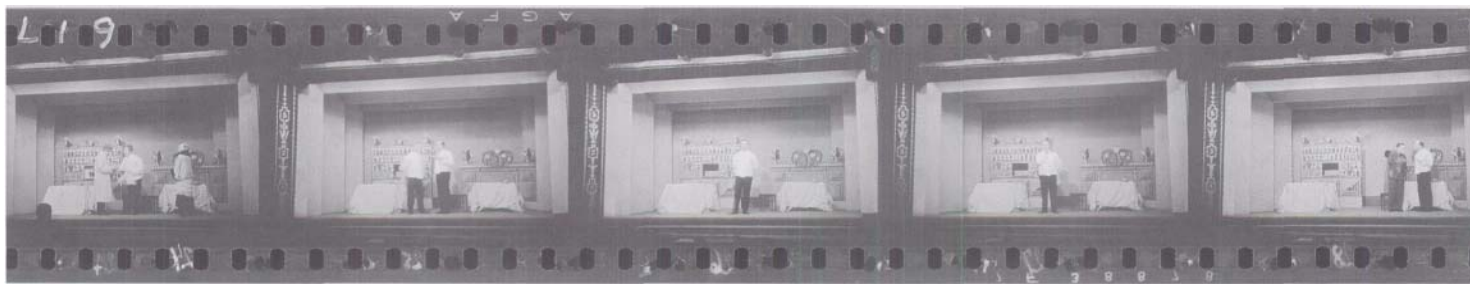

Mogens Voltelen (1908-1995). (ABA)

de. Som også Voltelens dokumentarfilm *Demonstration* viser, var han stærkt inspireret af de mest fremtrædende avantgardefotografer. Det ses i stillbillederne ikke mindst i valg af vinkler og beskæringer.

Motivmæssigt er der nogle regelrette scoop i Voltelens samling. Flere serier billeder af den tyske forfatter Bertolt Brecht og Ruth Berlau er enestående og allerede kendte som sådanne. Men det gælder også optagelser han har lavet fra PH-revyer på Riddersalen med Marguerite Viby og Liva Weel 1931/32. Teaterhistorisk er det enestående optagelser der viser de sceniske forløb, og på denne måde er tre PH-revyer blevet bevaret for eftertiden. Noget tilsvarende kan siges om Voltelens optagelser af Revolutionært Teaters tur til Moskva i 1933 for at deltage i en international Arbejderteaterolympiade med deltagelse af 22 nationer. Flere af de deltagende udenlandske grupper har heller ikke tidligere været fotografisk dokumenteret.

PH-revy: Pæn & Høflig, Riddersalen 1931. (ABA)

Også serievise optagelser fra opførelserne af Bertolt Brechts stykke *Fru Carrars geværer* både i en tysk udgave med skuespillerinde Helene Weigel i hovedrollen og i en dansk med Dagmar Andreasen på Borups Højskole 1938. Denne måde at fastholde en teaterforestilling på ved at lave serievise optagelser overtager/benyttter Brecht fremover i sit teaterarbejde. Billeder bliver udgivet i bogform sammen med Brechts egne teatertekster og hans kommentarer til stykkerne. Disse bøger kaldes Modelbücher, modelbøger, og indgår som et vigtigt element i Bertolt Brechts praktiske teaterarbejde. Vortelens fotometode er blevet til tysk teaterteoretisk praksis.

Samlingen rummer ud over disse teaterhistoriske perler en række serier af venstrefløjsarrangementer som heller ikke har været kendt før, f.eks. Broby Johansen som taler ved et møde i Nakskov 1931, Anti-krigskongressen 1932, Foreningen for Filmkulturs arrangement.

Endelig rummer samlingen en lang række portrætter af teaterinstruktøren Per Knutzon, Lulu Ziegler, Aase Ziegler, Ruth Berlau, Edvard Heiberg, PH, Svend Johansen og mange andre.

Der bliver foretaget en identificering af personer og begivenheder på billederne på baggrund af en omfattende research af 30'ernes alternative kulturstrømninger.

Fru Carrars geværer, Borups Højskole februar 1938. Arbejdernes Teater. Hovedrolle: Dagmar Andreasen. (ABA)

Arbejderregering på kobberplatter

Af Henning Grelle

ABA får jævnligt henvendelser om en kobberplatte med Stauning og hans ministre. Nogle søger oplysninger om kobberplatten. Er den sjælden? Og i givet fald hvor meget er den værd i kroner og øre? Andre ringer for at sælge og spørger om ABA har lyst til at købe. Det har vi som regel ikke. Forventningerne til salgsprisen er oftest for store, og både ABA og Arbejdermuseet har det antal kobberplatter vi finder tilstrækkeligt.

Køb og salg i en telefon er imidlertid hverken let eller retfærdigt. Der findes tre udgaver af platten, måske endnu flere. ABA mener at have alle tre udgaver, men der kan opstå tvivl når man står med platterne i hænderne. Det er let at konstatere at der findes to udgaver. De er nemlig forskellige i udseende. Men der er også forskelle i det materiale som platterne er udført i. De er enten af kobber eller messing og med forskelle i vægten.

De der henvender sig til ABA for at få anslået værdien, bliver naturligvis overrasket over at skulle tage stilling til spørgsmål af ovennævnte karakter.

ABA er ikke nogen antikvitethandel, og vi vil nødig udtale os om priser. På den anden side må vi også oplyse om at der er forskellige udgaver som, dengang de blev fremstillet, blev solgt til forskellig

pris. Priser i dag på mellem 20.000 og 25.000 kr. ligger efter ABAs mening langt over det rimelige. Platterne kan, uanset udformning og materiale, have en affektionsværdi, men de kan ikke kaldes sjældne.

Personligt har jeg ofte tidligere set dem i fagforeningskontorer og partiforeningslokaler. Det er dog sjældnere i dag hvor arbejderbevægelsen mange steder har moderniseret lokalerne.

Ingen kender antallet af producerede eksemplarer, men skulle nogen finde på at erhverve sig en kobberplatte, bliver man ikke enejer.

Det første socialdemokratiske ministerium

Platterne forestiller det første ministerium Stauning der officielt dannedes den 23. april 1924 og trådte tilbage dagen efter folketingsvalget den 2. december 1926. Udnævnelsen af den første socialdemokratiske regering var en begivenhed der vakte stor opmærksomhed og glæde i arbejderkredse. Efter over 50 års faglig og politisk virke lykkedes det endelig for Socialdemokratiet og den forhenværende cigarsorterer Thorvald Stauning at sætte sig i spid-

Den 'revolutionære' kobberplatte med frygisk hue og opgående sol. (Fotograf Allan Schnipper)

sen for en arbejderregering der bestod af ti mænd og en kvinde.

Begivenheden blev fejret på forskellig vis. Forlaget Fremad var først med salget af et stort fotografi med de elleve ministres portrætter. Det første oplag blev hurtigt udsolgt. Det samme skete med andet oplag, og et tredje blev trykt. Fotografiet er solgt i ca. 3.000 eksemplarer, og det solgtes også indrammet. Intet under at det fandtes på væggene hos mange fagforeninger og vælgerforeninger.

Randers fejrer regeringen

I Randers var der folk der mente at den første arbejderregering skulle fejres med noget mere markant og fornemt. Den 13. juni, knap to måneder efter ministeriets udnævnelse, meddelte *Nordjyllands Social-Demokrat* at en mindeplatte med det første socialdemokratiske ministerium i Danmark kunne

købes på fordelagtige vilkår. Af avisens artikel fremgår det at fabrikant Damsgaard i Randers havde fået Socialdemokratiets tilladelse til at fremstille og sælge en mindeplatte. En søgning i Socialdemokratiets omfattende arkiv på ABA har desværre ikke kunnet bringe nogen tilladelse eller korrespondance herom frem for dagens lys.

Artiklen i *Nordjyllands Social-Demokrat* rummer imidlertid mange vigtige oplysninger. Om kobberplatten hedder det:

»Den er tegnet og modelleret af den anerkendte Billedhugger Chas Christensen, Vorup, og fremtræder som et helt lille Kunstværk. Det er ikke blot lykkedes at skabe Portrætlighed, men tillige at fæstne det karakteristiske hos flere af de kendte Politikere. Ogsaa selve Motivet er heldigt valgt, idet Baggrunden for Billederne er en opgaende Sol, ligesom den frygiske Hue er gengivet i god Harmoni med alle Enkeltheder i Kunstværket. Der er ingen

Kobberplatten med våbenskjold og bøgeløv. (Fotograf Allan Schnipper)

Tvivl om at den unge Billedhugger ved dette Arbejde vil høste megen Anerkendelse og gøre sit Navn landskendt.

Platten er udført i haandhamret Metal, Kobber og Messing, paa 'Jysk Metalvarefabrik' i Randers, og den fremtræder ogsaa fra Fabrikens Side som et smukt Vidnesbyrd om, hvor langt denne Industri har naaet i kunstnerisk Udvikling og Formaaen.«

I slutningen af artiklen understreges det at platten vil pryde ethvert hjem, og at den kan erhverves på overkommelige økonomiske vilkår:

»Prisen paa Platten i svær oxyderet Kobber er 37 Kr. I lidt billigere Metal som f.Eks. let Messing (blank) 30 Kr., og der vil blive truffet et Arrangement saaledes, at Platten kan faas på Ratebetaling.«

Jysk Metalvarefabrik var en mindre virksomhed der fremstillede finere ting i kobber og messing til udsmykning. Blandt sortimentet var juleplatter i kobber, dekorerede kander, bægge og skåle. Lissi F. Scheel-Thomsen, Randers, er indehaver af flere af de produkter som fabrikken fremstillede. Hendes svigerfar, muremester og fabrikant Henry Scheel-Thomsen, ejede halvdelen af Jysk Metalvarefabrik, og Anton og Arnold Nielsen, som arbejdede på fabrikken, ejede den anden halvpart.

Det lokalhistoriske arkiv i Randers har ingen oplysninger om den unge billedhugger med det mærkelige fornavn Chas. *Nordjyllands Social-Demokrats* profeti om at Chas Christensen ville gøre sit navn landskendt, kom således ikke til at gå i opfyldelse. Lissi F. Scheel-Thomsen kunne imidlertid fortælle lidt mere om kunstneren. For det første havde muremester Scheel-Thomsen ladet Chas Christensen udsmykke væggene på Ebeltoft Hotel.

For det andet var kunstnerens bopæl i Vorup præget af originalitet. Bl.a. kunne man på lang afstand kende kunstnerens hus på den gigantiske ølflaske i cement som han havde opført ved landevejen uden for sin have.

Våbenskjold i stedet for frygisk hue

Selv om vi således ikke kender alle detaljer, ved vi trods alt meget om kobberplatten med det første socialdemokratiske ministerium. Vi har navnet på kunstner og producent. Vi har salgsprisen på platten i såvel kobber som messing. Vi har endelig en nøjagtig beskrivelse af platten, og vi ved med sikkerhed hvornår den har kunnet købes.

Så meget ved vi ikke om den anden eksisterende udgave af en kobberplatte med det første socialdemokratiske ministerium. Vi ved kun at dens udseende adskiller sig fra førstnævnte platte, og at den tilsyneladende er fremstillet i nogenlunde samme antal eksemplarer som førstnævnte. Vi mener således ikke at den ene er mere sjælden end den anden. Der er nemlig en nogenlunde lige fordeling mellem de to platter i de henvendelser som ABA modtager.

I stedet for den opgående sols stråler med den frygiske hue øverst er ministrenes portrætter omkranset af et tæt bøgeløv og et våbenskjold øverst. Teksten i våbenskjoldet er »Danmarks første Socialdemokratiske Ministerium udnævnt 23. April 1924«. Ministrenes portrætter virker umiddelbart ens på begge platter, men et nærmere eftersyn viser at portrætterne ikke er udført af samme kunstner. Portrætterne er mere skarpe i kanterne, og de er ikke så vellignende.

Symbolsk er der stor forskel på de to platter. Den første med solen og den frygiske hue er revolutionær, mens den anden med bøgeløv og våbenskjold er mindre politisk og udtrykker først og fremmest styrke. Det kunne naturligvis være fri-

stende at tolke det som et ønske fra fabrikkens side om at imødekomme forskellige behov hos det købende publikum. Platten med våbenskjoldet var vel mere neutral på væggen end en platte med revolutionært symbol.

Fra venstre ses forretningsfører Henning Grelle, ABA, Lissi F. Scheel-Thomsen, svigerdatter til stifteren af Jysk Metalvarefabrik i Randers, Guri Dybsand fra Lokalhistorisk Arkiv i Randers og endelig Poul Nielsen, den nuværende ejer af platteskabelonen. (ABA, fotograf Kaj Grosen)

Problemet er imidlertid at vi ikke med sikkerhed ved hvem der står bag udsendelsen af platten med bøgeløv og våbenskjold.

I 1978 skrev dagbladet *Aktuelt* følgende om de to platter:

»Den første, der som 'bund' har en opgående sols stråler, blev fremstillet i Randers på Socialdemokratiets initiativ, men blev hurtigt udsolgt. Så tog en kobbersmed på Holmen sig for at afhjælpe et udtalt savn af regeringsplaner, og for ikke at komme i konflikt med en plagiatbestemmelse, lod han solens stråler afløse af en bøgeløvsranke.«

Historien om kobbersmeden kan ikke bekræftes, og den virker også usandsynlig. Selve skabelonen til platten med bøgeløv og våbenskjold findes nemlig i Randers og stammer fra Jysk Metalvarefabrik. I slutningen af 1950'erne købte Poul Nielsen, fhv. SiD-formand i Langå, 40 støbeforme fra det nedlagte Jysk Metalvarefabrik. Hovedparten af støbeformene var til religiøse ting og platter, men formen til platten med det socialdemokratiske ministerium og våbenskjoldet var også imellem. Eksistensen af støbeformen på Jysk Metalvarefabrik tyder med stor sandsynlighed på at platten også er fremstillet her. Det store mysterium er imidlertid at fabrikken tilsyneladende ikke har reklameret for at

man kunne købe en udgave der var anderledes end den man reklamerede for i aviserne i juni måned 1924. I slutningen af august 1924 omtalte det socialdemokratiske eftermiddagsblad *Klokken 5* at der kunne købes kobberplatter med arbejderregeringen, og der er tale om samme platte som blev udbudt til salg i juni. Med til mysteriet hører også at udformningen af portrætterne er forskellig. Det kan derfor ikke være Chas Christensen der er kunstneren bag platten med våbenskjoldet. Men hvorfor skulle Jysk Metalvarefabrik benytte sig af en anden kunstner når Chas Christensens portrætter var de mest elegante og lignede mest i forhold til fotografier?

Da det ikke har været muligt at finde samtidige omtaler af platten med bøgeløv og våbenskjold, må det konkluderes at vi kun med sikkerhed ved at støbeformen har befundet sig på Jysk Metalvarefabrik. Denne støbeform har ABA med velvilje fra Poul Nielsen og gennem Lissi F. Scheel-Thomsen modtaget til sin samling. Tilbage står alt det vi ikke ved, og indtil videre må kunstnerens navn, prisen på platten og datoen for dens udsendelse stå hen. Før disse oplysninger kommer frem, er det vanskeligt at forklare hvorfor der findes to forskellige udgaver af platten med det første socialdemokratiske ministerium.

Jubilæumsskrifter 1996-97

Den faglige arbejderbevægelse

Akademikere

25 års jubilæum : 1972-1997 : Akademikernes Centralorganisation / redaktion: Dorete Dandanell. - Kbh.: Akademikernes Centralorganisation, 1996. - 107 s., ill.

Beklædningsarbejdere

Textilarbejdere gennem hundrede år : 1896-1996 / redaktion: Orla Nielsen, Mary Eriksen, Jørn Overgård. - (Herning) : Dansk Beklædnings- og Textilarbejderforbund, Herning Textilafdeling, (1996). -87 s., ill.

Handels- og kontorfunktionærer

HK København 100 år : fra armod til velstand / ansvarshavende: Ib Sørensen. - (Kbh.) : HK København, 1997. - 98 s., ill.

Jespersen, Hardy: HK fejrer 90 år på toppen : 90 års jubilæum : HK Frederikshavn-Skagen-Sæby. - (Frederikshavn) : (HK Frederikshavn-Skagen-Sæby), (1997). - 15 s., ill.

Malere

Dalsgaard Larsen, Keld: 100 farverige år : Malernes Fagforening i Silkeborg 1897-1997 / Keld Dalsgaard Larsen, Kurt Balle Jensen. - (Silkeborg): Malernes Fagforening, Silkeborg, 1997. -48 s., ill.

Larsen, Jørgen: Historiske glimt: Malerklubben i K.K.T.S. Københavns Kommunes Teknisk Service / udarbejdet af: Jørgen Larsen, Villy Eilertsen og Kaj Rasmussen. - Kbh. : (Malerklubben i K.K.T.S. Københavns Kommunes Teknisk Service), 1997. - 49 s., ill.

Metalarbejdere

100 år : Metal Sorø : jubilæumsskrift: 1896-1996 / redigeret af Viggo Rasmussen. - (Sorø) : Dansk Metalarbejderforbund, Sorø Afdeling, (1996). -118 s., ill.

Metal Sæby : 50 år : 1946-1996. - (Sæby): Dansk Metal Sæby Afdeling, (1996). - 81 s., ill.

Smith, Christian: 100 år i maskinen : Søfyrbødernes Forbund - Metal Søfart / af Christian Smith og Kurt Balle

Jensen. - 1. opl. - (Kbh.) : Metal Søfart, 1997.-71 s., ill.

Nærings- og nydelsesmiddelarbejdere

Juhler Hansen, John: Ind til benet: slagteriarbejdere i Vejle gennem 100 år. - Vejle : Slagtergruppen Vejle, 1997. - 104 s., ill.

Slagtersvende og slagteriarbejders fagorganisation på Langeland i Rudkøbing / (red.): Trille Raagaard og Oluf Unnerup. - (Rudkøbing): (Arbejder Historisk Forening for Langeland), (1997).-(19) s., ill.

Snedkere og tømrere

Sekkelund, Kaj: Snedker-Tømrer Forbundet Thy-Mors i 100 år : 1896-1996. - (Thisted): Snedker-Tømrerforbundet, Afdeling 5 Thisted, (1996). - 42 s., ill.

Specialarbejdere

Birch, Peter: Tærskel-tider. - (Odense) : SiD Odense Fabrik, 1997. - 100 s., ill. Udgivet i anledning af afdelingens 100 års jubilæum den 28. november 1997.

Forarbejdshefte om budenes fag-organisering i Rudkøbing 1945-1946 under Dansk Arbejdsmands Forbund i Rudkøbing : et evt. lille bidrag til arbejds-mændenes historie i 100 år : 1897-1997 / udarbejdet af Arbejder Historisk Forening for Langeland. - (Rudkøbing) : (Arbejder Historisk Forening for Langeland), 1997. - (9) s.

Hansen, Bent: Altid i ilden for menne-skeværld : SiD gennem 100 år. - Kbh.: Fremad, 1997. - 386 s., ill.

Jensen, Ruth: Vi bærer alle arbejds-mændenes navn : SiD Faaborg-Broby : 1896-1996. - (Fåborg) : SiD Faaborg-Broby, (1996). - 40 s., ill.

Jubilæumsskrift / udgivet i anledning af Sømændenes 100 års jubilæum. - (Kbh.): (Sømændenes Forbund), 1997. - 2 bd., ill. Bd. [1]: / Christian Tortzen, Henrik Berlau. - 39 s. Bd. [2]: / Christian Tortzen. - 47 s.

Nørgaard, Erik: Arbejdsfolk på Lange-land i 100 år / skrevet i samarbejde med Arbejder Historisk Forening for Langeland. - (Rudkøbing): SiD-Rudkøbing, (1997). -160 s., ill.

Til erindring om Peter Johan Hansen og hans anonyme kammerater fra Dansk Arbejdsmands Forbunds første afdeling i Rudkøbing : 1897-1997, 21. januar / (red.): Oluf Unnerup. - (Rudkøbing) : (Arbejder Historisk Forening for Langeland), (1997). - (8) s., ill.

Tillykke tagdækkere med de 100 år / 42

udarb. af et udvalg: John Møller Jensen ... (m.fl.). - (Kbh.): Tagpaparbejdernes Fagforening, (1997). - 30 s., ill.

Sørestaurationspersonale

Juhler Hansen, John: Dansk Sø-Re-staurations Forening 1907, 12. oktober, 1997. - i: Sø-Restaurationen ; 1997:9. (s. 14-33,111.).

Tekniske lærere

DTL 90 år : 1907-97 / redaktion: Jens Henning Ravnsmed, Brian Grøne-mann. - Kbh. : Dansk Teknisk Lærerforbund, 1997.-56 s., ill.

Kooperationen

75 år : jubilæum / redaktion: Jes Bast-holm ... (m.fl.). - Kbh. : Det kooperative Fællesforbund, 1997. - 38 s., ill. Temanummer: Kooperationen : arbej-derbevægelsens erhvervstidsskrift; 1997,2.

Kooperationen i Claus Deleuran's streg : Det kooperative Fællesforbund 1922-1997 / redaktion: Mogens Havnsø Petersen. - (Kbh.): (Det kooperative Fællesforbund), (1997). - 22 s., ill.

Den politiske arbejderbevægelse

Greve, Bent: Plads til alle - brug for alle : et historisk rids ved 50 års jubi-

læet : Socialdemokraterne i Mørk-høj/Kagså 29. januar 1947 - 29. januar 1997 / redaktion/tekst: Bent Greve ; tekst til billeder: Johnny Lilja Frederiksen. - 1. udg., 1. opl. - (Herlev): Socialdemokratiet i Mørkhøj/Kagså, 1997.-27 s., ill.

Jubilæumsposten : Socialdemokratiet i Albertslund : 2. januar 1907 - 2. januar 1997 / redaktion: Jørgen Andresen og Benny Blom-Jensen. - Albertslund : Socialdemokratiet i Albertslund, 1997. - 28 s., ill. På omslaget: Vi tror på, at drømme kan blive til virkelighed.

Lindehøj Jensen, Søren: Den røde fane i Fakse : uddrag af arbejderbevægelsens historie i Fakse Kommune. - 1. udg., 1. opl. - Fakse : Eget forlag, 1997. - 148 s., ill. Udgivet i anledning af Fakse Socialdemokratiske Partiforenings 100 års jubilæum september 1997.

Ploug, Kirsten: Socialdemokratisk forening for Hørsholm og omegn stiftedes den 1. marts 1896. - (Hørsholm), (1996?).-22 bl.

Rasmussen, Rigmor: Historiebog for Socialdemokratiet i Tommerup Kom-mune : 1913-1996 : Tommerup Knar-reborg og Omegns Socialdemokratisk Forening : Socialdemokratisk Forbund for Verninge Sogn : Brylle Socialde-mokratiske Forening : (Jl. Tommerup Socialdemokratisk Forening : Tommerup Syd : Socialdemokratiet i Torn-

merup /... udarbejdet af Rigmor Rasmussen og Alf Larsen. - (Tommerup): (Socialdemokratiet i Tommerup), (1996).-19 s.

Rubæk, Karl-Johan: Socialdemokraterne i Solrød 1911-1972 : træk af tre partiforeningers historie. - (Solrød): (Socialdemokraterne i Solrød), (1996).

- 23 s., ill. På omslaget: Ved 85-års jubilæet 23. november 1996: historisk tilbageblik.

Socialdemokratiet: 100 år i Bogense : 1897-1997 / redaktør: Søren L. Andersen. - (Bogense) : (Socialdemokratiet i Bogense), (1997).-50 s.

Socialdemokratiet 1. og 2. kreds i Odense : 100 års jubilæum 1. februar 1996 / redaktion: Keld Clausen, Connie Jensen. - (Odense): Socialdemokratiet 1. og 2. kreds i Odense, 1996. -(8) s., ill.

Dorte Ellesøe Hansen

Afleveringer til ABA i 1997

Utrykte afhandlinger

Andersen, Lotte: Cuba : et skridt frem og to tilbage : om Cubas reformproces, dens virkninger og afvikling. -(Århus), 1996.

Emneopgave ved Historisk Institut, Århus Universitet.

Andersen, Martin K.: Septemberforliget 1899 : hvem vandt? - (Ålborg), 1997. Projekt ved historiestudiet, Aalborg Universitet.

Appel, Kira: LO's mediepolitik : for lokal-tv / Kira Appel, Louise Scheibye.-(Kbh.), 1996. Speciale ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Bach, Annette: Efterslægten interesse : et projekt om racehygiejniske synspunkter i forbindelse med børnebegrænsningsbevægelsen i Danmark i 1920'erne. - Roskilde, 1996. Modul 2-projekt ved Institut for Historie og Samfundsforhold, Roskilde Universitetscenter.

Badse, Camilla E.: Spillet om Larsen :

et CD-ROM-spil til historieundervisning i folkeskolen / udarbejdet af Camilla E. Badse og Mikala L. Poulsen. - (Roskilde), 1996. Speciale, modul 3, Kommunikationsuddannelsen ved Roskilde Universitetscenter.

Baggesen, Christian: Centraliseret decentralisering og den strukturelle arbejdsløshed : en procesorienteret analyse / udarbejdet af Christian Baggesen, Rolf Hauritz, Frank Dalsgaard. - (Roskilde), 1997. Sam-Basis 2. år, Roskilde Universitetscenter.

Bech Madsen, Tomas: Bølgetoppe og bølgedale : Anker Jørgensens første statsministerperiode 1972-73. - (Odense), 1997. Speciale ved Center for Historie, Odense Universitet.

Bindesbøll Larsen, Thomas: Komintern, de kommunistiske partier og ik-ke-angrebspagten 1939-1941 : fra anti-fascisme til 'anti-imperialisme' - og tilbage igen : en komparativ under-

søgelse af Komintern og udvalgte europæiske kommunistiske partiers politik i perioden 1939-41. - (Kbh.), 1995. Speciale ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Bjerregård Jensen, Steven L.: »An age of great cities« : repræsentationer af 1800-tallets britiske byer. - (Kbh.), 1997. Bachelorprojekt ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Boisen, Jan: Betragtninger over det socialdemokratiske principprogram »Vejen frem«. - (Roskilde), 1997. Projektrapport, 2. modul af historiestudiet, Roskilde Universitetscenter.

Billow Jensen, Henriette: Christian Eli Christensen (1882-1960): et arkivstudie / af Henriette Billow Jensen og Britt Skardhamar. - (Kbh.), 1997. Hut-opgave, område 5 i arkivkundskab ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Christiansen, Tom: Socialdemokratiets ideologi og Berlinmurens fald : brud eller kontinuitet / af Tom Christiansen og Kim Nicolajsen. - (Roskilde), 1997.

Speciale ved Institut for Historie og Samfundsforhold, Roskilde Universitetscenter.

Christoffersen, Claus: Partiernes internationale forbindelser. - (Kbh.), 1996. Speciale ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Dhryrbye, Jonas Kold: Socialdemokrati, kartelparti: forandring og konsekvenser. - Kbh., 1996. Hovedopgave ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Ejsing, Inge: Henriette Crone : et eksempel på en politisk arbejderkvinde / af Inge Ejsing og Anni Hentze. - (Roskilde), 1995. Speciale ved Roskilde Universitetscenter.

Engelbrecht Jannsen, Per: En historisk analyse af Skandinavisk Central Understøttelseskasse 1899-1949 = A historie analyse of »Skandinavisk Central Understøttelseskasse« 1899-1949.-Odense, 1995. Speciale ved Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse, Odense Universitet.

Falk Mikkelsen, Rasmus: Ny teknologi og magtfordeling. - (Ålborg), 1996. Suppleringsfag i historie, 8. semester, ved Aalborg Universitetscenter.

Hansen, Krister: Socialdemokratiet i Odense 1945-47 = The Social Democratic Party in Odense 1945-47. - (Odense), 1998.

Nina Bang sammen med sin datter Merete Hansen. Ved Merete Hansens død fik ABAs billedarkiv overdraget en mindre samling billeder hvoraf tre vises her. (ABA)

Speciale ved Center for Historie, Odense Universitet.

Hindø, Lone: Den socialistiske udfordring : Socialdemokratiet og kirken 1871-1889.-(Århus), 1996. Emnestudie i kirkehistorie ved Det teologiske Fakultet, Århus Universitet.

Hjo Andersen, Morten: Fagbevægelsen og tysklandsarbejderne 1940-45 / Mor-

ten Hjo Andersen, Christian Larsen og Daniel Lord. - (Roskilde), 1997. 2. modul på overbygningen i historie ved Institut for Historie og Samfundsforhold, Roskilde Universitetscenter.

Hjølund Sørensen, Jens: Grønlands rolle i dansk sikkerhedspolitik 1945-58. - (Kbh.), 1997. Speciale ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Hybel, Annedorte: Ungdomsarbejde i København - belastning eller berigelse.-(Kbh.), 1997.

Speciale ved Institut for Arkæologi og Etnologi, Københavns Universitet.

Højer Larsen, Karsten: Laurits Hansen / udarbejdet af: Karsten Højer Larsen, Tommy Nielsen. - (Kbh.), (1996). Opgave i liniefag historie ved Københavns Dag- og Aftenseminarium.

Jacobsen, Kristian: Den socialistske arbejderbevægelse i Danmark, 1871-78 : set i et organisationsteoretisk perspektiv. - (Kbh.), 1995. Sommerekamen ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Jano, Torben: Kommunistinterneringerne den 22. juni 1941 : med særligt henblik på de danske forberedelser. -(Kbh.), 1995.

Bachelor-projekt ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Jano, Torben: På sporet af kommunisterne : politiets overvågning af DKP 1932-41.-(Kbh.), 1995. Opgave ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Jensen, Claus: Byfornyelse og gentrification i Berlin-Prenzlauer Berg : indre bykvarterer under forandring / Claus Jensen og Jeppe Milthers. -Roskilde, 1996.

Integreret geografi/historie-speciale ved Roskilde Universitetscenter.

Jepsen, Lars: DKP i ikke-angrebspag-

tens skygge : Danmarks Kommunistiske Parti 1939-4 L-(Kbh.), 1997. Speciale ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Jørgensen, Gert: Den politiske udvikling i Randers fra 1869 til 1906. -(Århus), (1997).

Speciale ved Historisk Institut, Århus Universitet.

Kaarsted, Marianne Ulrik: På vej mod fri abort : dansk abortlovgivning med specielt henblik på tiden efter 1945. -(Odense), 1995.

Opgave ved Center for Historie, Odense Universitet.

Lauesen, Frederikke: De social-revolutionære i Chicago : anarkistisk arbejderhistorie i 1880'erne. - (Kbh.), 1996. Speciale ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Linden, Trine: Ferdinand Lassalle og det danske Socialdemokrati: en undersøgelse af den danske lassalleanismereception i perioden 1875-76. - (Kbh.), 1997. Speciale ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Lund-Jensen, Gudrun: De ikke-tyske flygtninge fra anden verdenskrig under dansk forsorg i Danmark : maj 1945 - november 1948 : oktober 1950 - april 1953 = The non-German refugees of the Second World War in Danish care in Denmark. - (Odense), 1995. Specialeopgave ved Center for Historie, Odense Universitet.

Mejer-Larsen, Per: »Creatio versus mimesis« : en undersøgelse af de ideologisk-argumenterende elementer i Martin Andersen Nexøs »Pelle Erobreren«. - (Kbh.), 1994. Speciale ved Institut for Sprog og Kultur og Institut for Historie og Samfundsforhold, Roskilde Universitetscenter.

Meyer-Johansen, Hanne: Arbejde og økologi: i et idéhistorisk, tekstanalytisk og relationelt perspektiv. - (Kbh.), 1997. Speciale ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Michaelsen, Flemming: Baggrunden for DDR's grundlæggelse : 1940-1952. -(Kbh.), (1997). Speciale i historie ved Københavns Universitet.

Mortensen, Elmer: Det nationale og det sociale : nyt lys over Lenins nationalitetspolitik 1894-1914. - Kbh., 1993. Speciale ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Nielsen, Flemming: En besættelse : de danske kommunisters historieskrivning om besættelsestiden. - (Roskilde), 1996. Integreret speciale ved Institut for Historie og Samfundsforhold og Institut for Sprog og Kultur, Roskilde Universitetscenter.

Nygaard, Henrik: Holdningen til samarbejdspolitik og sabotage i tre illegale blade : Det kommunistiske hovedblad, De Frie Danske og Frit Danmark : fra de udkom og frem til første nummer

efter folketingsvalget den 23. marts 1943.-(Odense), (1995). Speciale ved Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse, Odense Universitet.

Penzien, Lise: DDR 17. juni 1953 : en undersøgelse af målforestillingerne bag 17. juni-opstanden i DDR 1953 med særligt henblik på opstanden i Jena. - (Kbh.), 1997.

Speciale ved Institut for Germansk Filologi, Københavns Universitet.

Piculell, Claus: Socialdemokratiets EF-politik 1986-93. - (Kbh.), 1997.

Opgave i almen samfundsbeskrivelse ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Pryds, Mette: SF under det andet arbejderflertal : en undersøgelse af SF's interne problemer og politiske linie over for Socialdemokratiet = The Danish Socialist People's Party (SF) du-ring the second socialist majority rule. - Odense, 1997.

Specialeafhandling ved Center for Historie, Odense Universitet.

Pust, Mette: Har fagbevægelsen en fremtid? : en analyse af strukturudviklingen i aftalesystemet på det danske arbejdsmarked. - (Kbh.), 1994. Speciale ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Puttkamer, Norbert: Entstehung und Anfänge des Nordischen Rates 1948-1954.- (Köln), 1997. Magisterarbeit, Philosophische Fakul-

tät der Universität zu Köln.

Rohlin Olsen, Charlotte: Olga Eggerts - kvinde i en brydningstid : en tematisk biografi om køn, politik og race mellem socialdemokrati og nazisme / Charlotte Rohlin Olsen og Iben Vyff. - (Roskilde), 1997.

Specialeafhandling ved Institut for Historie og Samfundsforhold, Roskilde Universitetscenter.

Scavenius, Camilla: Magisterbladet: årgang 1991 / Camilla Scavenius og Trine Wang Rasmussen. - (Roskilde), 1992.

Speciale ved Roskilde Universitetscenter.

Schomacker, Judy Ryslander: Rejsende i musik : en undersøgelse af gård-, gade-, markeds- og værtshusmusikanternes kultur og kulturelle identitet i Danmark i det 20. århundrede. - (Kbh.), 1992. Speciale ved Institut for Folkloristik, Københavns Universitet.

Siig, Hans-Henrik: Globus-kredsen : en fagoppositionel gruppe i Socialdemokratiet: 1941-43.-(Kbh.), 1997. Opgave ved Historisk Institut, Københavns Universitet.

Socialdemokraternes ideologi : fra selvforståelse til økonomisk handling / Trine Bjerregaard ... (m.fl.). - (Roskilde), 1997.

Sam.bas. 2. år ved Roskilde Universitetscenter.

Tang Thomsen, Anne: Sterilisations-

og kastrationslovgivningen i Danmark i 1920'erne og 30'erne. - (Kbh.), 1991. Speciale ved Institut for Samtidshistorie, Københavns Universitet.

Thorup Pedersen, Mette: Bevægelse i demokratiet: idrætsaktiviteters betydning for de demokratiske processer. - (Kbh.), 1995.

Speciale ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Tiusanen, Juha Anttoni: Jugend-Alijah in Dänemark : 1930-1945. - Hamburg, 1994.

Wissenschaftliche Hausarbeit zur Erlangung des akademischen Grades eines Magister Artium der Universität Hamburg.

»... under forudsætning af almindelig tilslutning ...« : dansk udenrigspolitik i forbindelse med den spanske borgerkrig : et studie i småstatens vilkår / udarbejdet af Karen Steller Bjerregaard ... (m.fl.). - Roskilde, 1996. Projekt ved Institut for Historie og Samfundsforhold, Roskilde Universitetscenter.

Vad, Hans Jørgen: Dannelsen af IS : et produkt af en læreproces. - Århus, 1992.

Emneopgave ved Historisk Institut, Århus Universitet.

Vad, Hans Jørgen: Den kinesiske revolutions nederlag 1925-27 : en nødvendig tragedie. - Århus, 1991. Emneopgave ved Historisk Institut, Århus Universitet.

Voetmann, Fleming: Steincke og Socialreformen. - (Roskilde), (1997). Projekt, modul 2, ved Institut for Historie og Samfundsforhold, Roskilde Universitetscenter.

Votkjær Jørgensen, Peter: Den danske model : påvirkning og videreførelse / Peter Votkjær Jørgensen, Claus Hovej. - (Kbh.), 1996.

Kandidatafhandling ved Handelshøjskolen i København.

Walter, Jacob: Den delte enhedsskole : en undersøgelse af hjælpeklasserne inden for Københavns kommunale skolevæsen 1900-1915 / af Jacob Walter, Janus Wolff Christiansen og Mikkel Solgaard Thomsen. - (Roskilde), 1997.

Historie modul 2, Roskilde Universitet.
Done Ellesøe Hansen

Arkivafleveringer

Fagbevægelsen

Akademikernes Centralorganisation:
Forhandlingsprotokoller, journalsager

Akademikernes Samarbejdsudvalg: Forhandlingsprotokoller, korrespondance

Arbejderbevægelsens Erhvervsråd:
Journalsager

B&W, klub 12: Forhandlingsprotokoller

Børne- og ungdomspædagogernes
landsforbund: Journalsager

Hvem er mest kendt, verdens første kvindelige minister, Nina Bang, eller hendes selskab? Som undervisningsminister i den første socialdemokratiske regering 1924-26 hilser Nina Bang på henholdsvis Knud Rasmussen og fysikeren Madame Curie. (ABA)

Centralorganisationen af metalarbejdere:
Cirkulærer

Dansk Beklædnings- og Textilarbejderforbund: Forhandlingsprotokoller, korrespondance, journalsager

Dansk Beklædnings- og Textilarbejderforbund, Åbenrå afdeling: Forhandlingsprotokoller, korrespondance

Dansk Funktionærforbund: Forhandlingsprotokoller, korrespondance, journalsager

Dansk Tømrerforbund: Cirkulærer

Gartnernes Landsklub: Referater, korrespondance

Husligt Arbejderforbund, afdeling I:

Forhandlingsprotokoller, faglige sager

Klubberne på Automatic: Forhandlingsprotokoller, regnskaber, love

Det kooperative Fællesforbund: Journalsager

LO: Journalsager, arbejdsretssager

Malernes Fagforening, Lyngby/ Gentofte: Forhandlingsprotokoller, korrespondance

NNF - Bager/møllergruppen: Gruppebestyrelsesmøder, overenskomster, uddannelse, cirkulærer

PROSA: Forhandlingsprotokoller, korrespondance, overenskomster, faglige sager

RBF - Bryggergruppen: Faglige sager

Skibsværftarbejdernes Forbund: Forhandlingsprotokoller

Syerskerne hos Augustinus og Hansen i Frederiksværk: Forhandlingsprotokol

Træindustriarbejderforbundet i Danmark: Korrespondance, arbejdsstudieaftaler, overenskomster

Træindustriarbejderforbundet i Danmark, Aalborg afd.: Forhandlingsprotokoller

Politiske partier og organisationer

SF: Hovedbestyrelsesreferater, udvalgsmateriale

SF, folketingsgruppen: Holger K. Nielsens korrespondance

SF, Århus: Arkivalier Socialdemokratiet:

Løbende aflevering

Socialdemokratiet i Hørsholm: Forhandlingsprotokoller

Socialdemokratiet i Vallensbæk: Referater, korrespondance

Den socialdemokratiske folketingsgruppe: Løbende aflevering

Andre organisationer

Aldrig mere krig: Udklipsbøger

ARTE: Referater fra bestyrelses- og repræsentantskabsmøder

Den socialdemokratiske menighedsrådsforening i Odense: Forhandlingsprotokoller, medlems- og regnskabsprotokol

Den socialdemokratiske presse: Forhandlingsprotokoller, korrespondance

DUI - Leg og Virke: Korrespondance, sager

DUI Sundbys feriekoloni »Ejners minde«: Referater, korrespondance

Landsudvalget mod dansk-tysk militærsamarbejde: Arkivalier

Personer

Nina Bang: Breve

Ernst Bruun Olsen: Manuskript

Børge Ebbesen: Korrespondance, manuskripter

Else Gunhild Hansen: Rejsedagbøger

Sigvald Hellberg: Korrespondance, manuskripter, udklipsmapper

Jørgensen: Korrespondance, manuskripter

Niels Kristian Nielsen: Manuskripter

Georg Poulsen: Korrespondance

Jens Risgaard Knudsen: Korrespondance, taler

F. Peter Robinsohn: Manuskripter, korrespondance, udklipsbøger
Poul Sabroe: Korrespondance

Erindringer til indsamlingen af arbejdererindringer i metalindustrien og HK

SiDs novellekonkurrence »Fortæl om dit liv«, 1996

Følgende personer har afleveret forskellige arkivalier til ABA:

- Erik Hansen
- Peter Henningsen
- Erik Juul Nielsen

ABA vil gerne takke alle der har skænket materialer til arkivet.

Anette Eklund Hansen

Billedafleveringer

I billedarkivet er der indgået 35.568 billeder i 1997. Fordelingen på givere og emnegrupper er følgende:

Fagbevægelsen

LO: LO-Bladets billedsamling, diverse emner

Dansk Beklædnings- og Textilarbejderforbund: Forbunds billeder og portrætter. Såvel papir- som lysbilleder

Dansk Funktionærforbund: Forbunds billeder og portrætter

Forbundet Træ-Industri-Byg i Danmark: Forbunds billede fra Snedkerforbundets tillidsmandskurser

NNF, Slagtergruppen. Dansk Slagteri-arbejderforbund Vejle Afdeling: Forbunds billeder og arbejdspladsbilleder

Fotografer

Pressefotograf Harry Nielsen: Portrætter, arbejdspladsbilleder, diverse emner. Såvel papir- som lysbilleder

Arkiver, biblioteker og museer

Portrætter fra *privatarkiver* af:

C.V. Bramsnæs (afleveret af familie-medlem) H.P. Hansen

Sigvald Hellberg (afleveret af familie-medlem) Egon Højland Anker Jørgensen

Ole Sohn Ingmar Wagner Diverse DKP-medlemmer

Karikatur af Anker Jørgensen og Gert Petersen. Originalmaleri af Mogens Juhl (fra Kunstakademiets Bibliotek)

Andre emner: Arbejds-
derbe skyttelse

Dansk Gartner Forbund (fra Arbejdermuseet)

Kommunisme DDR

Kommunisme Finland

Kommunisme Portugal

Land og Folk Festival

Politiske partier

Ministerportrætter af Poul Nyrup Rasmussen og Svend Auken samt af socialdemokratiske folketingskandidater (fra Socialdemokratiet)

Billeder fra Staunings begravelse (fra Statsministeriet)

Enkeltpersoner

Jørgen Bager: forbunds billeder, typografer

Ane Marie Bonde: Studentersamfundet

Henning Hansen: 1. maj, demonstrationer, boligforhold. Lysbilleder

Olav Harsløf: portræt af Henri Barbusse

John Kimmerslev: arbejdspladsbillede, polerere og forgyldere

Mia Münster-Swendsen: Fagenes fest

Lene Niemann: Socialistisk Internationale, kongres 1910. Glasplade

Marie Rytter: portrætter af Nina og Gustav Bang

Sys Sørensen: Smede og maskinarbejdere, Klub 27

Karen Kræmer

Medarbejdernes aktiviteter

Publikationer/artikler

Gerd Callesen

Wahlen, Projekte, Diskussionen, Impressionen. 27. Jahreskonferenz der IALHI. - i: Mitteilungen des Förderkreises Archive und Bibliotheken der Arbeiterbewegung, nr. 11. s. 27-29

Udfordring og omstilling. - i: ABA årsskrift 1996. s. 21-26

MEGA2, et projekt for vor tid. - i: Socialisten Weekend. Magasin, nr. 74, 12. december, s. 4-6

A Socialistentöl a Det fri Aktueltig (1871-1996).-i: Évkönyv '98. Anemzetközi munkásmozgalom történetéből/Yearbook '98. International Labour Movement, vol. 24. s. 138-40

Artikler om dansk og udenlandsk fagbevægelse i Den Store Danske Encyklopædi, bd. 7-9

Anmeldelser i: Arbejderhistorie, Beiträge zur Geschichte der Arbeiterbewegung, International Labor and Working Class History, Nyt fra Arbejdermuseet og Socialisten

Anette Eklund Hansen

Fra fagbevægelsens barndom. - i: Siden Saxo 4

Henning Grelle

Socialdemokratiet og kongedømmet. - i: Socialdemokraten, nr. 1

Karen Kræmer

Billedredaktion i AB As årsskrift 1996

Torsten Lange

Anmeldelser i Arbejderhistorie

Hannah Linden

Tidsskrifter/årbøger 1996/1997. - i: Arbejderhistorie, nr. 1, 1997. s. 93-96, nr. 2, 1997. s. 93-96, nr. 3, 1997. s. 92-96 og nr. 4, 1997. s. 150-56

Gitte Lunde Johansen

Specialeopgaver i ABA - en koncentration af viden. - i: ABAs årsskrift 1996. s. 43-44

Karin Sandvad

Proletariatets digter. Martin Andersen Nexø 1869-1954. - Kongens by - og

borgerskabets og arbejdernes. København i 1890'erne. - i: programmet til Folketeatrets opførelse af Pelle Erobreren, samt i det tilhørende skolemateriale

Foredrag/undervisning/udstilling

Foredrag om erindringer for HK København, Afdeling 5 på Klinten 7.-8. januar og 3.-4. maj, HK Roskilde 20. marts, HK København, Afdeling 1 på Klinten 2.-3. april, HK Frederikshavn 7.-8. april, HK Nakskov 9. april, HK Roskilde 11. april, HK Vestsjælland 29. april, HK Frederiksværk 1. maj, HK Holbæk 16. oktober, HK Haderslev 21.-22. oktober, HK Næstved 23. oktober, HK Grenå 20. november og Køge Moduldata 26. november (Inge Marott Post)

Socialdemokratiet i mellemkrigstiden. Aktivitetscentret Hvidovre 5. februar (Gerd Callesen)

Den danske arbejderbevægelses opbygning og historie. Kursus for estiske

socialdemokrater 25. februar (Gerd Callesen)

Foredrag om erindringer på Marienlyst Folkehøjskole 25. februar (Inge Marott Post)

Arbejderbevægelsen som bolværk mod nazismen? Åstedet, Århus 10. marts (Gerd Callesen)

Om ABA. Socialdemokratiet Rønnebær/Helsingør 29. april (Gerd Callesen)

Den tyske fagbevægelses indflydelse på den nationale og internationale dagsorden. Roskilde Højskole 22. maj (Gerd Callesen)

Foredrag om erindringer på Kildevældshuset, Østerbro, København 27. maj (Inge Marott Post)

Foredrag om demokratiet og Grundloven for Socialdemokratiet i Skovlunde 12. november (Henning Grelle)

Konferencer, seminarer og møder

Møde i IALHI Coordination Committee, Paris 1. marts (Gerd Callesen)

Årsmøde i CSA, 20. marts. Tema: Demokrati i arbejdslivet - betydning og tendenser (Anette Eklund Hansen)

Arkivforeningen og Sammenslutningen af Lokallistoriske Arkiver. Seminar: Informationsteknologien og arkiverne, Odense 29. april (Anette

Eklund Hansen, Jens Erik Kofoed Pedersen og Hannah Linden)

SiD: Global Labour Summit, København 31. maj - 1. juni (Gerd Callesen)

Konference for arbejderbevægelsens biblioteker og arkiver i Norden, Helsingfors 9.-11. juni (Gerd Callesen, Anette Eklund Hansen, Jens Erik Kofoed Pedersen og Gitte Lunde Johansen)

Seminar vedr. Dansk Kvindebiografisk Leksikon, 21.-22. august (Anette Eklund Hansen og Karin Sandvad)

IALHI-årsmøde, 1.-4. september, Washington, D.C. (Gerd Callesen og Henning Grelle)

Dansk kvinde- og kønshistorisk seminar: Kønnen i historien, 15.-17. september (Anette Eklund Hansen)

Seminar om filantropi og velfærdsstaten, 3. december (Anette Eklund Hansen)

Redaktions-, konsulent-og foreningsarbejde, udvalg

Medlem af redaktionen af: Arbejderhistorie. Tidsskrift for politik, kultur og historie (Gerd Callesen og Anette Eklund Hansen)

Medlem af LO's inspirationsgruppe til gennemførelse af cd-rom-projekt (Henning Grelle)

ABA årsskrift 1996 (Gerd Callesen)

Korresponderende redaktør til: A nemzetközi munkásmozgalom története-tétele. Évkönyv, Budapest, til: Socialism & Democracy, New York og til: International Labor and Working-Class History, New York (Gerd Callesen)

Medlem af Wissenschaftlicher Beirat der Internationalen Marx-Engels-Stiftung (IMES), Amsterdam (Gerd Callesen)

Medlem af Coordination Committee i: International Association of Labour History Institutions (Gerd Callesen)

Medlem af Arbejdermuseets bestyrelse (Henning Grelle)

Formand for Arbejdermuseets venner (Henning Grelle)

Medlem af SFAHs bestyrelse (Anette Eklund Hansen)

Medlem af Styringsgruppen for udarbejdelse af Dansk Kvindebiografisk Leksikon (Anette Eklund Hansen og Karin Sandvad)

Medlem af Kulturministeriets privatarxivudvalg (Anette Eklund Hansen)

Medlem af bestyrelsen for Center for Studier i Arbejdsliv (Anette Eklund Hansen)

Medlem af Styringsgruppen for indsamling af arbejdererindringer (Anette Eklund Hansen)

Censor ved historie på universiteterne i Danmark (Anette Eklund Hansen)

